

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Проект “Descoperiți comorile poporului rom”
Cod: ROBG - 410
Finanțat din prin Programul Interreg V-A România-Bulgaria
Valoarea cofinanțării UE: 358 051,22 Euro EFRD

Denumirea studiului

STUDIAREA RAMURILE CULTURII TRADIȚIONALE ROMILOR DIN JUDEȚUL MONTANA

P.I.C. SRL

2019

CUPRINS

www.interregobg.eu

Introducere	2
Capitolul I: Romii din Bulgaria	4
1. Migrațiune, date statistice și diferențierea etnică	4
2. Obiceiurile, tradițiile și cultura romilor	6
2.1 Obiceiurile și tradiții	6
2.2. Cultura romilor	10
2.2.1 Cultura spirituală a romilor	11
2.2.2 Sărbători romilor	12
2.2.3 Cultura materială a romilor. Mesteșuguri tradiționale	16
3. Grupuri principale de romi din Bulgaria	19
3.1. Yerlii	19
Dasikane roma	20
Horahane roma	20
Spoitori	21
3.2. Caldarari	21
3.3. Ludari / Rudari	22
3.4. Alte grupe de romi	22
Capitolul II: Romii din județul Montana	24
1. Grupuri principale de romi din județul Montana	24
2. Auto-determinare etnică. Persoane cu autoconștientizare de rom pe teritoriul județului Montana	25
3. Tendințe și probleme în rândul comunității de romi din județul Montana	37
4. Studiu pe teren. Analiză interviurilor cu reprezentanți comunității romilor	38
Capitolul III:	
Anexă 1: Chestionare cu romilor mesteșugari/pictori – județul Montana	41
Orchestra de alamă din Berkovița	75
Anexă 2: Locații de cazare, obiective turistice și infrastructură de transport în localitate romilor mesteșugari/pictori.	76

Prezentul studiu este facut in cadrul proiectului „Descoperiți comorile poporului rom”, System code: ROBG-410, finanțat prin programul Interreg V-A România-Bulgaria, cu beneficiar ”Agenție de dezvoltare regională și Centru de afaceri 2000”, orașul Montana, contract de finanțare nerambursabilă № 94706/21.08.2018.

Studiul este facut de experți din P.I.C SRL prin contract № 1 din 27.12.2018, cu contractant ”Agenție de dezvoltare regională și Centru de afaceri 2000”, orașul Montana, beneficiar pe proiect „Descoperiți comorile poporului rom”, System code: ROBG-410, finanțat prin programul Interreg V-A România-Bulgaria.

Studiul este o cercetare al ramurilor culturii și meșteșugurilor tradiționale de romi din județul Montana și schimbările contemporane care au avut loc la începutul secolului XXI. Scopul este studierea numelor și caracteristicile fiecărei ramuri a culturii romilor în județul Montana; o scurtă istorie a fiecărei ramuri a culturii romilor din Montana; identificarea artiștilor sau meșterilor renumiți din orice ramură a culturii romilor din zonă; selecție și descrierea infrastructurii turistice în zona fiecărui rom meșteșugar/meșter: drumuri, transport public, cazare, alimentație publică și agrement, centre de informare și de vizitatori; identificarea și marcarea alte atracții din zonă - naturale, culturale, istorice, de sport.

Scop, obiective și metodologie a studiului. Având în vedere obiectivele stabilite, s-a realizat un studiu sistematic și clasificat al meșteșugurilor și al altor tradiții artistice din județul Montana. În acest scop a fost realizat un studiu etnografic, au fost vizitate localități din toate municipalitățile județului Montana și au fost intervievați 11 persoane din comunitatea romilor, care practică meserii tradiționale. S-a făcut o analiză a ramurilor culturii și meșteșugurilor tradiționale de romi din județul Montana și a schimbărilor moderne.

Atunci când a fost selectată metodologia de efectuare a studiului, s-a ținut cont de scopul propus, respectând principiile profesionalismului, preciziei, eticii înalte, respectării discreției și combinării efective a indicatorilor și criteriilor cantitative și calitative.

Capitol I: Romii din Bulgaria

1. Migrațiune, date statistice și diferențierea etnică

Romii sunt o minoritate etnică formată istoric, care în secolul X-XIV s-a stabilit în Europa, precum și pe teritoriile bulgare din Imperiul Otoman.

În Bulgaria, după bulgarii și turcii, romii sunt a treia comunitate etnică cea mai mare. Datele Institutului Național de Statistică arată că în ultimii 120 de ani numărul romilor a crescut rapid - de la 100 000 la începutul secolului al XX-lea la 350 000 la ultimul recensământ din 2000. Potrivit unor evaluări și publicații de specialitate în publicațiile internaționale, numărul lor aproximativ este 800.000 de persoane, dintre care unii se declară bulgari (creștini), alții se declară turci (30% musulmani), iar alții sunt vlahi (13%). Potrivit experților, aceste date sunt prea scăzute. Pentru aproximativ 2/3 din romii bulgari - limba maternă este cea romă, pentru aproximativ 8% - bulgară și pentru 30% - turcă. Romii, care sunt musulmani, se identifică ca turci. Ele se auto-identifică mai degrabă din motive religioase decât de cele etnice. Mai mult de jumătate dintre romii bulgari sunt creștini. În țara noastră, majoritatea sunt protestanți. La mijlocul secolului al XX-lea, majoritatea romilor bulgari au avut o viață nomadă. În 1958, a fost emis un decret de interzicere nomadismul. Decretul afectează circa 14.000 de romi. Astăzi, aproape toată lumea are domiciliu. În afară de câteva sate, în Bulgaria nu există în totalitate așezări de romi. Romii sunt distribuiți în mod egal în țară, locuind aproape toate zonele, cu excepția Rodopilor de Vest și județul Gabrovo. Majoritatea romilor trăiesc în orașe. Cei mai mulți romi sunt în județul Sliven / 10,37% / și județul Montana / 10,89%/.

Romii bulgari sunt o comunitate variată, cuprinzând mai mult de douăzeci de subgrupuri, cu o relație complexă între ele. Romii sunt împărțiți în grupuri diferite, fiecare dintre ele fiind împărțită în subgrupuri mai mici. Fiecare dintre aceste grupuri este endogamă, cu o conștiință de grup bine conservată și distinctă de alte grupuri.

Nivelul de bază al organizării sociale a romilor este familia, care poate implica mai multe generații. Organizarea socială a tuturor grupurilor de romi se bazează pe vechiul concept tradițional al unei familii patriarhale, formate din mai multe generații de rude, care traiesc

împreună. Un model familial bazat pe exercitarea stabilă a puterii de către barbatul cel mai bătrân - capul familiei. Familia patriarhală a romilor este centrul vieții lor sociale. Copiii sunt educați în funcție de sex și tradiția etnoculturală. Barbatul și femeia din familie au diferite roluri sociale care se completează reciproc. Femeia are grijă de oameni în vârstă, educă copiii în tradițiile conservative ale grupului și continuă tradiția grupului. Un rol special îl joacă femeia pentru educație fetele tinere înainte de căsătorie. Barbatul, șeful familiei, are grijă de alimente, de locuință, de muncă fizică grea și de protecția familiei. Barbatul din familie este autoritatea care ia decizii importante de viață. În familia tradițională patriarhală, socrul și soacra efectuează un control social. În afara familiei, în cadrul grupului, relațiile de familie din comunitatea Caldarari sunt administrate de așa-numita "meșere". Meșereu reprezintă un fel de instanță pentru această comunitate și este constituită din reprezentanții cu cea mai mare autoritate.

Conceptul unei familii de romi include membrii cei mai apropiați care locuiesc sub un singur acoperiș. Cel de-al doilea nivel este neamul, care poartă numele unui lider sau strămoș glorios. Cel de-al treilea nivel este grupul "sub-etnic", precum Caldarari, Lovari, Sinti, Churara, Mașvaja, Aurari și alții. Grupurile sunt legate, de obicei, prin istoria comună, tradițiile comune și prin limbă - dialect, și uneori prin meșteșugurile comune. Având în vedere endogamia grupurilor, apartenența la unul dintre ele este mai importantă decât apartenența la grupul etnic de rom în general.

Căsătoriile sunt un element esențial al organizării sociale, iar regulile lor diferă în rândul diferitelor grupuri de romi. În unele dintre ele, căsătoria este rezultatul unor lungi negocieri între familii (caldarari și lovari). În altele, căsătoria începe cu o scurtă fugire a tinerilor, care se întorc și roagă adulților pentru iertare și aprobare. Într-o a treia, mireasa, după un contract preliminar între cele două familii, "fuge" sau este "furată" înainte de căsătorie. La întâlnirile de Spoitorii sunt expuse mirese de vânzare. Dacă tinerilor se plac unul pe altu, prețul este negociat între vârstnici. O tradiție pentru romi este că fetele tinere se căsătoresc și dau naștere la 13-14 ani. Este posibilă căsătorie între reprezentanții diferitelor grupuri. Există totuși grupuri de romi care privesc negativ la încheierea uniunilor matrimoniale între familii și grupuri diferite.

Un rol social important în rândul etniei rome joacă călătoria. Astăzi este văzută ca o posibilitate de mobilitate și practică nomadă. Pentru Nomazi, călătoriile joacă un rol important în stabilirea unei organizări sociale, posibilitatea de a exercita diverse profesii și de a distribui produse meșteșugărești, de a vinde animale și produse agricole. Marea Britanie este astăzi singura țară europeană în care se păstrează nomadismul tradițional. Există romi care trăiesc în tabere și lagăre speciale. În Bulgaria există familii de romi care călătoresc în lunile de vară – vizitează târguri, efectuează întâlniri de familie sau gurbet în țările europene și reven înapoi în toamnă și iarna.

2. Obiceiuri, tradiții și cultura romilor

2.1. Obiceiuri și tradiții

Tradițiile, precum legăturile de sânge reprezintă un instrument important pentru păstrarea identității fiecărei etnii de-a lungul veacurilor, indiferent unde și cum trăiește.

Tradițiile, numite și "legile romilor", au fost transferate din generație în generație. Aceste tradiții ale romilor stau la originea identității lor. Acestea sunt păstrate și transferate în familiei patriarhale a romilor. Tradițiile reflectă fiecare aspect al vieții - de la naștere la moarte, viață de familie, stil de viață, muncă, sărbători și așa mai departe. Miezul culturii romilor sunt tradițiile familiale. Deși într-o măsură mai mică, astăzi ele continuă să influențeze viața de zi cu zi a romilor.

Ca și în cazul oricărei etnii, unul dintre cele mai importante evenimente pentru romi este nașterea. Există o serie de interdicții în familia de romi și în diferite grupuri, legate de femei însărcinate care se aplică în timpul sarcinii, nașterii și ulterior. Romii respectă încă obiceiuri diferite legate de protecția vieții și sănătății mamei și copilului.

După naștere, bebelușul se scaldă în mod ritual în apă sărată, în care se pun și monede pentru sănătate. La bebelușii din primăvară în apa de asemenea se pune floare. În unele localități mici și nou-născuți bulgari se scaldă în apă sărată. Se face pâine de ritual cu miere, rahat și

brânză, iar rudele sunt invitate la masă. Oaspeții binecuvăntează tineri și copil. Donează copilul cu bani și haine.

Când copilul face primele pași se face așa-numitul proștapulnik . Copilul și un membru al familiei în vârstă se duc la rudele apropiate și fac cinste cu prăjituri special pregătite.

Un obicei important este tunsura unui băiat. Băiatul este tuns în curte de un frizer profesionist. Obiceiul este însoțit de o masă festivă cu muzică și binecuvântări.

În ultimii ani, la unele comunități este observată o nouă tradiție - trimiterea festivă a copiilor care intră în clasa întâia.

Pentru romii musulmani, este foarte important obiceiul syunet sau circumcizia băieților până la vârsta de șapte ani. În timpul socialismului, acest ritual se făcea în secret, dar astăzi este public și solemn. Este de obicei făcută de un musulman bogat (Syunetcia) care creează o organizație într-o anumită regiune pentru toți băieții împrejur, indiferent de originea lor etnică. Astăzi, ritualul este asistat de muftii. Copiii sunt aduși la ceremonie pe un cal, iar zornele și tobelor anunță evenimentul. După circumcizie, copilul a devenit un barbat adevărat și s-a dedicat credinței musulmane. Celebrarea este însoțită de sărbători, lupte, curse de cai și alte jocuri de competiție.

Unul dintre cele mai importante evenimente din viața fiecărui rom este nuntă. Încă de la naștere, părinții au obligația de a începe să pregătească trusou de nuntă pentru fete, iar pentru băieții un adăpost pentru viitoarea familie tânără. Nunta este legată de diferite obiceiuri și ritualuri. În trecut, logodna era obligatorie. Acesta este un test, prin care trec viitori soți. Scopul este de a permite tinerilor să se cunoască reciproc să se îndrăgostesc, precum și să decidă dacă sunt gata să se căsătorească. Obiceiul logodnei a fost solemn. El a fost însoțit de muzică, bucurie și glume vesele. În comunitatea Caldarari, obiceiul de a cumpăra o mireasă se păstrează și astăzi, mirele plătește o răscumpărare părinților fetei. Un asemenea obicei a fost practicat și în comunitatea romilor musulmani așezați numit Babahak (lege părintească). În zilele noastre, totuși, el este uitat.

Un alt obicei de dinaintea nuntii este vopsirea miresei. Este păstrat cel mai bine în comunitate romilor "turci". O femeie din familie, în vârstă și cu mare influență, care are o căsătorie și nu a înșelat soțul, îndeplinește ritualul. Rudele miresei o iau la baie (hamam). Ritualul începe la miezul nopții, mireasa fiind vopsita succesiv pe degetele ambelor mâini, palmele și degetele celor două picioare. Ritualul este însoțit de baie și donarea banilor, care sunt plasați pe o pânză albă. Cu pânză se învelează palmele și picioarele miresei. Pânza este legată cu un fir roșu. Pânza albă și firul simbolizează puritatea soției tinere. Persoanele în vârstă binecuvântează familia tânără. Ritualul are un acompaniament muzical de Zurna (un instrument muzical din lemn, întâlnit în Orientul Mijlociu, India și Balcani) și tambur. Se schimbă glume, dorințele, binecuvântări și se vărsa lacrimi de fericire.

Și pentru romii, nunta tradițională a suferit multe schimbări din trecut până în prezent. Cu toate acestea, a rămas luxuriantă, bogată și asociată cu multă bucurie și veselie. Pentru părinții, nunta este cel mai important eveniment din viața copiilor lor. Prin urmare, indiferent de situația lor financiară, ei caută să se conformeze tradițiilor române.

Posibilele neveste pentru băiat sunt alese de părinții săi. Ei vizitează casa soției dorite, caută o mireasă frumoasă, bine educată și de o familie bună. Dacă părinții mirelui și miresei decid că tinerii se potrivesc, ceremonia de logodna începe. Chiar și astăzi, tradiția "cumpărării" miresei se păstrează printre romii din zonelor vâlahi, calderari și, mai rar, deja printre romii musulmani.

Părinții iau decizia finală pentru nuntă. În cazul Calderarilor se fac niște acorduri când copiii sunt foarte mici. Dacă nunta nu are loc, partea vinovată trebuie să plătească o amendă.

În trecut, logodna era obligatorie. Astăzi, punctul culminant este după nuntă - noii soți și rudele apropiate se îndreaptă spre casa băiatului. Mireasa este bine-venită de soacra, este plasată o masă bogată.

Nuntași donează nou-căsătoriților cu bani. Cei nou-căsătoriți donează oaspeții cu daruri mici în schimb. Culminarea celebrării vine cu consumarea căsătoriei pentru prima dată de către nou-căsătoriți. În mod tradițional, sângele dovedește că fata este o fecioară. Oaspeților li se

demonstrează că fata este cinstita. Dacă se dovedește că fata nu este fecioară, nunta poate fi anulată, iar mireasa se întoarce la părinții ei. Dacă mireasa a fost cumpărată, părinții sunt obligați să returneze banii plătiți pentru aceasta.

O altă tradiție care există printre diferitele grupuri de romi este răpirea fetei de băiat sau fugirea tânărului cuplu, atunci când părinții lor nu sunt de acord să se căsătorească. După întoarcerea tinerilor, nunta este pregătită. Printre unele grupuri de romi, tradiția de "deturnare" simbolică a fost păstrată și acum.

În mod tradițional, capul fetei este acoperit cu un voal după nuntă. Este interzis să-și arăți părul altcuiva, decât soțul ei. După nuntă, mireasa trăiește cu el, menținând legături strânse cu părinții săi.

În comunitățile de romi există și obiceiuri specifice legate de moarte și înmormântare. Cele mai caracteristice sunt tradițiile ale Caldararilor. În caz de deces, îmbracă mortul cu cele mai bune haine și-l pun într-un coșciug, împreună cu obiectele sale preferate. În mod tradițional, slujbă se face la domiciliul decedatului. În cea de-a patra zi îl îngropa într-un mormânt bogat decorat. Cei care plâng poartă haine negre. Romii musulmani donează sume mici rudelor sale.

Un rol important îl joacă ritualurile tradiționale de puritate. Aceste ritualuri sunt legate de relația dintre generații și dintre soți.

Femeile sunt considerate a fi necurate de la prima menstruație până la menopauză. Se crede, de asemenea, că bărbați nu sunt curați. De aceea nu li se permite bărbaților să se atingă de fustele femeilor. Femeilor le este interzis să stea lângă unelte de lucru. Se crede că dacă se întâmplă acest lucru, munca devine necurată și trebuie abandonată. Cel care este necurat are voie să mănânce și să bea numai cu rudele apropiate. Pentru necurat se considere și mâncare și bautura pe podea, spălare hainele de sus și lenjerie împreună, spălare hainele masculine și cele feminine în același timp. Aceste tradiții sunt încă respectate de mai multe grupuri de romi. Astăzi, ele sunt de asemenea păstrate în Europa de Vest.

2.2. Cultura romilor

Cultura romilor este bogată și variată. Prin urmare, se poate susține că nu există o cultură romă unificată. Cu toate acestea, există elemente comune tipice tuturor grupurilor de romi: loialitate față de familie / neamul / grupul; credința în soartă; credința în Dumnezeu și diavolul și alții. Modificările culturii romilor, ca urmare a așezării și integrării cu alte culturi au condus la dizolvarea multor granițe, valori și credințe etnice ale romilor, precum și de influența reciprocă a culturii creștine și musulmane asupra grupurilor de romi.

2.2.1. Cultura spirituală a romilor

Influența asupra culturii spirituale a comunităților de romi o au: modul de viață, religia și limba. Acestea afectează calendarul tradițional de sărbători, obiceiurile, ritualurile și tradițiile, folclorul, medicina populară a romilor etc..

O influență puternică asupra romilor are religia oficială a principalelor etnii din țara în care trăiesc. În același timp, grupurile de romi își păstrează propriile convingeri și tradiții.

O mare parte a romilor din Balcani sunt musulmani (romi din fosta Yugoslavia, Bulgaria, Macedonia și Albania). O serie de elemente musulmane se găsesc în viața lor de zi cu zi: obiceiuri, nume, culinarie și îmbrăcăminte. În Bulgaria, romii musulmani sărbătoresc sărbătorile musulmane, în timp ce romi creștinii (ortodocși, catolici, protestanți) - sărbători creștine. Cele mai mari sărbători pentru întreaga lume musulmană sunt Koch Bajram și Ramazan (Sheker Bajram), iar pentru lumea creștină - Paștele și Crăciunul (nașterea Domnului). În mai multe țări sunt stabilite Biserici rome. Bisericile evanghelice ale romilor protestanți există astăzi în aproape toate țările populate de romi.

Indiferent de religia de care aparțin, romii își păstrează credințele tradiționale, care sunt foarte dualiste: Domnul, sursa binelui, lumina și protectorul omului; și Diavolul, izvorul răului, întunericul și dușmanul omului. Romii au o tradiție folclorică bogată - povești, cântece, legende, proverbe, ghicitori și poezii. Muzica tradițională romă are o puternică influență asupra muzicii din Europa Centrală și de Est (Ungaria, România, Bulgaria și țările fostei Yugoslavii). În același

timp, muzica romă este puternic influențată de muzica principalelor etnii din țările în care au trăit romi.

Folclorul romilor reprezintă cel mai bine spiritul și moralitatea etniei lor. Un loc important în folclorul romilor de mii de ani o are valoarea libertății asociate modului nomad de viață conservat de către tabărelor de romi până la sfârșitul anilor '60. Imediat la valoarea libertății, se aliază familia și copiii. Aceste valori sunt întotdeauna conectate. Familia de romi este mediul în care cultura spirituală și materială a romilor este creată, dezvoltată și conservată. Acest lucru a păstrat limba și folclorul romilor.

Cântecele și dansurile romilor din Bulgaria sunt un amestec de tradiții române și folclorul din Balcani, cuplate cu motive și împrumuturi indiene în migrația romilor prin Orient către Europa. Din cauza modului nomad de viață, romii au împrumutat adesea elemente folclorice, imagini, motive și povești din alte etnii. Potrivit lui Ferenc Liszt, scală muzicii române este aceeași cu scală bhairava din India. Cu sine, romii aduc în Balcani și în Europa o serie de instrumente tipice Indiei - cymbaloma, chitara, tambur duali, clarinet zurna etc.

Medicina populară a romilor din Bulgaria și din alte țări din Balcani este rezultatul neîncrederii lor față de medicina tradițională. Astăzi este și rezultatul lipsei de fonduri pentru un tratament specializat. Printre grupurile de romi au fost păstrate până în prezent, medicamentele și practicile medicale, cum ar fi: scârțâitul, turnare de glonț, lingerea ochilor, ghicirea pe palmă și multe altele care au un impact psihologic asupra pacientului. Sunt păstrate rețete tradiționale și tratamente cu ierburi și poțiuni.

Astăzi, majoritatea romilor conduc un stil de viață sedentar. Cu toate acestea, ei au păstrat conștiința nomadă, și-au menținut valorile tradiționale și cultura spirituală și respecta ideile de puritate, împrumutate din Orient.

2.2.2. Sărbători romilor

Sărbătorile calendarului joacă un rol important în cultura spirituală a fiecărei etnii. Ele sunt legate de explorarea timpului și detașarea de viața cotidiană cu dificultățile sale. Sărbătorile

calendaristice ale romilor din Bulgaria, turci și bulgari sunt foarte apropiate ca ritual și metafizică. Acest lucru se datorează coexistenței acestor etnii pe teritoriul bulgar. Sărbătorile de romi urmează tradiția și sistemului ritual din Bulgaria, reflectând în același timp specificul vieții, culturii, tradițiilor romilor, legate de miturile și legendele lor. Potrivit experților, pot fi văzute riturile romilor conservate, care nu sunt păstrate în tradiția bulgară.

Cele mai mari sărbători calendaristice ale romilor din Bulgaria sunt: Sf. Gheorghe /Erdelez/, Paște /Patragi/ și Vasiliovden /Bango Vasili/. Aceste sărbători sunt respectate de toate comunitățile de romi (creștini și musulmani). Sunt sărbătoriți de asemenea sărbătorilor creștine – Ivanovden /Sf. Ioan Botezătorul/, Zagovezni - Mesni și Sirni /Lasatul sec de carne și de brânza/, Paștele cailor – Todorovden, Sfânta Maria Mare și Crăciunul, și sărbătorile musulmane (Ramadan / Sheker Bajram și Kurban/.

Ziua Sfântului Gheorghe (Erdelez) (6 mai) este cea mai importantă sărbătoare pentru romii din Bulgaria, cu excepția romilor drândarii și a burgudzhii, care se închină în principal lui *Vasilovden* (*Bango Vasili*). Este de asemenea sărbătorită de horahane-roma, cu excepția romilor care se considera turci. Pentru Caldarari și Rudari (mineri), cea mai importantă sărbătoare este *Sf. Gheorghe* /Gergyovden/, iar pentru romi yerlii - Erdelez. Romii conectează sărbătoarea cu legenda despre *Sf. Gheorghe*, care le-a salvat pe romi, ucigând dragonului care le mânca. *Erdelez* simbolizează începutul primăverii (vreme caldă) și este asociat simbolismului de primăvară. Se dă în sacrificiu un miel, care se taie într-un ritual special. În grupul drandarii, este răspândit obiceiul de "mers pe jos pentru verde" în seara, înainte de 6 mai. Animalul este decorat înainte de a fi sacrificat. Decorurile și ritualurile au anumite trăsături specifice în diferitele grupuri de romi. Caldarari pun o coroană de floare georgeovche, grâu și flori de primăvară sau salcie. La unele locuri, înafară coroanei decorează mielul cu vopsea roșie și coliere. Scopul ritualului este să se roage pentru fertilitate și pentru prosperitate. Se pun una sau două lumânări mici pe coroană care sunt aprinse înainte ca mieii să fie taiat. Burgudzhii pun o lumanare pregătită pentru Paști, decorată cu fir roșu, urzică și iarbă.

Paștele (Patragi). Este sărbătorită de aproape toți romii din Bulgaria, inclusiv de romi, care nu au conștiința turcă prea puternică. Paștele este sărbătorit cel mai bogat de către romilor Caldarari. Patragi înseamnă Învierea lui Hristos, în special pentru romilor dasicane, caldarari și rudari. Pentru romii musulmani, sărbătoarea este în primul rând o zi de ouă roșii. La romii burgudzhii se vopsesc ouă (în principal roșu), numărul cărora se termină cu unu. Cu primul ou (roșu), se vopsesc fețele membrilor familiei pentru sănătate. La ei și la caldarari, ouăle pictate sunt consumate după Ziua Sfântului Gheorghe. Sărbătoare este legată de obiceiuri diferite. La romii caldarari se mai practică: aducerea apei (de la cea mai tânără fiică sau nora) și realizarea unei brazda (în casă este adusă o brazdă cu grâu direct de la câmp). Obiceiul cu brazda este asociat cu speranța pentru sănătate și fertilitate. La romii spoitori pe brazdă sunt plasate: ou roșu, bani, o sticlă de vin și o lingură de fier. Lingura se sprijină pe o parte la pragul casei și de pe altă la brazdă din câmp. Înainte de rasăritul soarelui o împărțășanie este dată celui mai bătrân din casa. Membrii familiei pun picior pe lingura ca să fie la fel de puternici ca fierul. Esența sărbătorii este de a vizita o biserică, care este obligatoriu, mai ales pentru Caldarari. La schimbul ouălor, oaspeții proclamă ritual cuvintele: "Fericită să fiți sărbătoarea voastră, Hristos a înviat!" Și gazda răspunde: "Adevărat a înviat". Colacul ritual (pâine) și curcanul (puiul) sunt obligatorii pe masa bogată de Paști. În cazul romilor musulmani care sărbătoresc Paștele, sărbătoarea este legată de venirea primăveri și de speranța fertilității și a prosperității.

Vasilița /Bango Vasil/ (14 ianuarie). Sărbătoarea este legată de legenda sfântului Bango Vasil, care le-a salvat pe romii de la înec în Marea Roșie, după ce au scăpat din Egipt, trimițându-le o turmă de găște pe a căror spate se ridică romii. Sărbătoare este legată și de legenda Sfântului Vassil, care restaurează un pod distrus de diavol, pe care trec romii. De asemenea, cunoscut sub numele Revelionul Țigănesc. Această sărbătoare este comparabilă pentru romii yerelii (în special burgundzii și drândari) cu Ziua Sfântului Gheorghe. La sărbătoare se pune o masă bogată cu carne de pasăre - găscă/rață (horahane roma și unele caldarari) sau cocoș/găină (la burgundzii, drândari și unele caldarari).

Ramazan Bajram și *Kurban Bajram*. Acestea sunt importante sărbători musulmane, celebrate mai ales de partea turcă a romilor horahane roma. Există musulmani romi care își amintesc că l-au sărbătorit în trecut, dar astăzi - nu mai. Sărbătorile sunt sărbătorite foarte magnific.

Ramazan Bajram (sau *Sheker Bajram*). Aceasta este o sărbătoare a așa nimitului *iftar*. În mod tradițional, o lună se ține post, iar celebrarea este ținută la sfârșit. Se ține post în mod ritual, ne mancând nimic de la răsărit până la apus, oamenii abținându-se și de la plăcerile sexuale. Scopul este ca credincioșii să-și purifice sufletele și să se pregătească pentru Ramazan Bajram. În ziua Ramazanului Bajram, bărbați se duc la moschee și se pune masă festivă. Este acceptat să se ceară iertare. Sărbătorile sunt legate de hidjra - plecarea din Mecca a lui Mohammed și a urmașilor săi, prin care se marchează cronologia anuală musulmană. Data este determinată pe calendarul lunar islamic și este deplasată anual în medie cu 11 zile.

Kurban Bajram (*Koch Bajram*). Sărbătoarea sacrificiului în onoarea sfârșitului Hadzh, închinare în orașul Mecca. Se face kurban, în mod obligatoriu se taie un berbec, miel, oaie, capră, cămilă, vacă sau vițel. În această zi bogații donează pe cei săraci cu carne, haine și altele. Se sărbătorește în a zecea zi a lunii "zul hudj", la 70 de zile după Ramazan Bajram.

În afară de acestea, se sărbătoresc sărbătorile creștine: Ivanovden /Ioan Botezătorul/ (7 ianuarie/20 ianuarie); Petlyovden (20 ianuarie/2 februarie, sărbătorită la nivel regional, în principal de către drândari/muzicieni); Mesni Zagovezni /Lasatul sec de carne/ (cu 8 săptămâni înainte de Paști) și Sirni Zagovezni /Lasatul sec de brânză/ (duminică, cu șapte săptămâni înainte de Paște, timpul kukerilor); *Todorovden* /Paștele cailor/ (prima sâmbăta din postul de Paște); *Sf. Maria Mare* (15 august/28 august; dedicat moartea mamei lui Dumnezeu); *Craciunul* (Nașterea Dumnezeului/Bozhic - nașterea lui Isus Hristos, fiul lui Dumnezeu, este sărbătorită în 25 decembrie / 6 ianuarie) și altele.

Multe obiceiuri și ritualuri tradiționale sunt asociate cu sărbătorile. Pe Sirni Zagoveznii: burlaci trag cu arcul săgeți aprinse în curtea fetei, pe care o plac; fete și băieți se leagăna pentru sănătate; aprindere de focuri mari și sărire peste ele pentru sănătate; tineri cer iertarea de la

bătrâni. *Petlyovden /ziua cocoșului/* este legat de o legendă care se suprapune cu tradiția bulgară de Petlyovden. Esența sărbătorii este sărbătorirea băieților și sacrificarea unui cocoș pentru sănătatea fiecărui băiat din familie. Pe *Todorovden* sunt venerați oficial cai, se organizează tradiționalele cușii și tragere cu cai. Sărbătoarea este legată de credința populară că Sf. Todor se duce pe un cal la Dumnezeu ca să-l roage să vină vara. Caii sunt decorați ritual (cârligele și cozile sunt legate, se pun margele și se pun cele mai frumoase și colorate hamuri), femeile pregătesc pâini ritualice - cal / copite și hrănesc caii. Sa păstrat tradiția la Todorovden în toată țara romi spoitori să căuta nori și gineri și să cumpăra mirese (piața din Stara Zagora).

Întrucât bisericile protestante au intrat în cartierele romilor, s-au înregistrat schimbări în sărbătorile și obiceiurile tradiționale. Protestanții recunosc numai pe Isus Hristos și nu recunosc sfinții ortodocși. Aceasta duce la contestarea sărbătorilor tradiționale, cum ar fi Sf. George, Todorovden, Vasilyovden și altele.

2.2.3. Cultura materială a romilor. Mesteșuguri tradiționale.

Cultura materială a romilor este legată de meșteșugurile, tipice pentru această etnie. Meșteșugurile tradiționale reprezintă o parte importantă a identității grupurilor de romi și au fost transferate din generație în generație în familie. Timp de secole s-au purtat gloriile artizanilor romi. În mod tradițional, bărbații au învățat meșteșuguri care s-au schimbat treptat, odată cu modernizarea societății bulgare, dezvoltarea tehnologică și socio-economică. Unele meșteșuguri au fost practicate timp de secole, în timp ce altele au fost influențate de schimbările tehnologice moderne sau sunt rezultatul popularizării meșteșugurilor, inițial practicate într-o zonă geografică foarte limitată.

Unele dintre meșteșugurile tradiționale ale romilor pentru care sunt cunoscute sunt *prelucrarea metalelor*. Cu aceasta sunt legate meșteșuguri precum: *producția de cazane, fierărie, producția de cuțite, potcovărie, auraritul* (spălatul și mineritul de aur, producție de bijuterii mici), *producția de sabii, producția de plase, grătare și sită, naldjiistvo* (producția de petele/potcoave), *pechkarstvo* (producția de sobe de lemn și cărbune - cubbete și cuburi), *tinichijii*,

demirdžilăk (producția de prășitoare, secerători, amortizoare și cuțite, pluguri etc.), *mahchiistvo* (producția de cuie ”țigănești” de fier), *baltadjiistvo* (producția de topoare și tesle), *kolarozhelezarstvo* (fabricarea caruțelor); fabricarea de burghie, foarfece, ferăstraie, dălți, donatoare, ace și comerț cu produse metalice și de tablă. Chiar și astăzi, romii sunt cunoscuți ca meșteșugari de fierărie și spoitori abilitați de vasele de cupru. Fierarul a fost un artizanat caracteristic pentru grupul de burgudjii. Numele multor subgrupe rome sunt legate de meșteșugurile tradiționale pe care le-au practicat în trecut.

Printre romi este păstrată tradiția de prelucrare manuală a lemnului - *koponarstvo* (producția manuală de linguri de lemn, găleți, cupe, plăci, boluri și alte unelte și bunuri de uz casnic), *băchvarstvo* (producția de butoaie), tamplarie, producția de căruțe, producția de instrumente muzicale de lemn, sculptura în lemn. Familiile de romi s-au ocupat și cu exploatarea forestieră - tăierea și transportul bustenilor cu tracțiune animală (cai, catări și măgari) și *kyumyurdzhiystvo* (producerea și comercializarea cărbunele din lemn).

Creșterea cailor și a altor animale domestice este, de asemenea, o veche tradiție moștenită. Tradiția de a organiza târguri, la care sunt comercializate animalele este păstrată și astăzi. Cu cailor și animalele sunt legate și meșteșugurile: *sarachite* (angajate în prelucrarea pieilor și producția de produse pentru călărie și accesorii pentru animale), *nalbantite* (producătorii de potcoave și accesorii de animale), *caruțari/kiradjii* (transportatorii de mărfuri și persoane cu căruțe) și *măcelări*.

Romi coșnicțari se specializează în producerea de diferite tipuri de coșuri, crinoline și covorașe. În prezent, coșnichari învață producția de vase, crinoline, perdele, mese, scaune, pungi, umbrele și multe altele. Ca materiale, folosesc benzi de fag de alună, răchită și altele.

O altă meserie tipică pentru romi este dresajul și plimbarea urșilor și maimuțelor. Odată cu schimbările democratice, o atenție deosebită se acordă protejării drepturilor omului, grupurilor etnice și animalelor. În acest sens, este interzisă dresura tradițională a animalelor și jocul de urși și maimuțe. În Bulgaria, în colaborare cu actrița franceză Bridget Bardo, a fost înființat un parc de urs dansatoare lângă satul Belitsa, care este administrat de Fundația "Patru

picioare". Urși rămași în viața sunt ținute libere în parc, la condiții cele mai apropiate de cele naturale.

Tradițional în trecut, dar și astăzi, continua să fie artizanatul *muzicalitate* (cântare la diverse instrumente muzicale), *cântarea, dansul și flașnetele*. Grupurile muzicale poartă faima muzicii rome tradiționale. Astăzi, în multe dintre localitățile mai mici, tinerii romi participă la ansamblurile populare de romi și bulgari în calitate de amatori. Ei participă, de asemenea, la restaurarea unui număr de tradiții și obiceiuri rome și bulgare.

Este păstrată de asemenea și tradiția *vindecătorilor și culegătorilor de ierbe medicinale*. În mod tradițional, romii se ocupă cu *tuhlarstvo* (producția de cărămidă), *dulgerstvo* (construcții), *obuștarstvo* (încălțăminte), *blănărie, lustragiii, terzijstvo* (croitorie), *duramdjiistvo* (producția de războaie de țesut, bucle, perii, așchii), *tarakchijstvo/grebenarstvo* (producția de piepteni masculine și feminine din oase de bivol, piepteni pentru cai și șeptel, umerase și ferăstraie pentru viță de vie). De asemenea, romii au lucrat ca *hamali, servitori, sanitari, gardieni, curățători, lucrători în utilități publice, comercianți de păsări*, au ajutat în munca de câmp (excavatoare, seceratoare), au tricostat place. Rar, dar și astăzi se pot întâlni și *olarii*. Chiar și astăzi, romii continuă să fie implicați în *comerț de mărunte și amuzament la târguri*.

Ca urmare a schimbărilor tehnologice, revoluției industriale și informaționale, în ultimii ani o mare parte din meșteșuguri și-au pierdut relevanța. Nivelul scăzut al învățământului și creșterea șomajului după schimbările democratice de la sfârșitul secolului al XX-lea au un efect negativ asupra meșteșugurilor rome și asupra calificărilor generației adolescente. Mulți romi, inclusiv meșteșugari, merg în Europa de Vest pentru a găsi un loc de muncă permanent sau sezonier, sau să beneficieze de sistemele sociale bine reglementate europene. Astăzi, unele tradiții sunt pierdute, iar o serie de meșteșuguri ale romilor și tehnologii unice rămân indescifrabile.

Furtul, ghicirea, baene (pe mana, carti, cafea, turnarea de gloante, exterminarea spiritelor rele), *distrugerea diferitelor vrăjite* a fost ocupația femeilor, care pe lângă asta, și-au ajutat bărbații în practicarea altor meserii.

3. GRUPURI PRINCIPALE DE ROMI ÎN BULGARIA

Există trei grupuri principale de romi care trăiesc în Bulgaria: Yerlii, Caldarari și Rudari, care includ: subgrupe, grupuri mixte și grupuri cu identități diferite.

a. Yerlii

Yerlii sunt o comunitate intergrup, al cărui nume provine cel mai probabil din cuvântul turc yerli (nativ, om local). În Sofia și în sud-vestul Bulgariei unii dintre romi se identifică ca sedentari, adică Yerlii. Potrivit cercetătorilor, Yerlii sunt oameni cu un înalt moral și o mentalitate modernă, comparativ cu grupurile nomade de rome. Comunitatea Yerlii unește marile grupuri de romi - *dasikane roma* (țigani bulgari) și *horahane roma* (țigani turci), care aparțin comunității dialectului balcanic de limbă romă.

Dasikane roma

Cuvântul dialect *das* a fost folosit în timpul Imperiului otoman și în sensul său original înseamnă - *servitor*, *sclav*, dar în timp este asociat cu cuvântul turc *Gyaur* - un infidel, un non-musulman. *Dasikane roma* locuiesc în nord-vestul Bulgariei și în unele zone din Bulgariei de nord-central. Acestea reprezintă jumătate din populația romă din sud-vestul Bulgariei. Cu termenul generic *dasikane roma*, sunt identificate 26 de subgrupuri, care exercita meserii diferite și care vorbesc diferite dialecte din dialectele rome de tip balcanic: *Bacardjii*; *Boyadjii* (vopsitori); *Frizeri*; *Burgudjii*; *Goli* (dezbrăcați); *Demirdjii*; *Geambasi*; *Djezvedjii*; *Duravți*; *Darvari* (prelucrează lemn); *Dulgeri*; *Erlides*; *Kasapi* (măcelari); *Fierari*; *Kozhari* (prelicreaza blăna); *Cokalari*; *Coșnițari*; *Lautari*; *Reșetari*; *Sitari*; *Hamali*; *Țuțumani*.

Horahane roma

Horahane Roma este cel mai mare grup de romi din Bulgaria. Ei sunt musulmani și vorbesc o limbă romă, amestecată cu multe cuvinte turcești. Acest lucru se datorează faptului că s-au stabilit aici din Asia Mică. De asemenea, au împrumutat diferite elemente ale sistemului de sărbători creștine. Sărbătoresc sărbătorile creștine cum ar fi: Sf. Gheorghe (Erdelez), Vasilyovden (Bango Vasil), Todorovden, Ivanovden (Sf. Ion), chiar și Craciunul și Paștele. În ultimii ani, reprezentanții acestui grup de romi s-au identificat din ce în ce mai mult ca turci și au negat originea de romi. Dar pentru bulgari și turci ei rămân romi.

În zonele locuite de horahane roma, locuiește subgrupul *millet* (de la limba turcă - popor). Turcii le numesc *millet cengenesi*, iar bulgarii - țigani turci. Limba maternă a grupului *millet* este turcă. Adulții din acest subgrup din unele localități utilizează limbă romă ca un cod secret.

Următoarele subgrupuri se înscriu în grupul de horahane roma, în funcție de principalele lor meserii: *Bakardjii, Balamo, Bombadjii; Burgudjii, Bărdari, Văgliștari* (carbunari) *Darmondjii, Davaldjii, Drăndari, Dănkulari, Erlides, Zanguradjii, Zvănchari* (fac clopote), *Zurnadjii, Calburadjii, Căruțari, Kurbati, Kătkadjii, Lahari, Mehterii, Pechkadjii* (fac cuptoare), *Sepetdjii, Tinicigii, Cărămidari, Ustalari, Feredjelii, Hamali, Hasărdjii, Horohaya, Charole, Cilinghiri, Yurukchii.*

În regiunea Rodopi trăiește un subgrup de romi cu identitate turcească, numiți Agupti. Până la mijlocul secolului al XX-lea, agupti credeau că sunt de origine egipteană. La sfârșitul secolului al XX-lea, sub influența religiei islamice, ei se identifică ca fiind turci. Și ei, ca și reprezentanții adulți din grupul *millet*, folosesc limbă romă ca un cod secret.

Spoitori

Astăzi subgrupe de Spoitori trăiesc în diferite părți ale țării. Spoitori musulmani trăiesc în nord-estul și sud-vestul Bulgariei. În sud-vestul și sudul-central a Bulgariei se întâlnesc cu Spoitori traci, care sunt creștini ortodocși. Romii Spoitori, care trăiesc în nord-vestul Bulgariei au o amintire că în trecut erau musulmani, dar nu respectă obiceiurile și tradițiile musulmane.

Subgrupul romilor Spoitori este unit de profesie tradițională masculină - spoire. Limba romilor Spoitori este dialect valah. În ciuda asemănării lingvistice, datorate diferitelor religii, Spoitori din diferite subgrupuri nu se căsătoresc între ei. Spoitori sunt împărțite în trei subgrupe: macedonean, tracic și din mizia.

b. Caldarari/Cardarari

Caldarari sunt cunoscuți ca țigani sârbi sau maghiari. Majoritatea au migrat în Bulgaria din Egeea, Macedonia și Vojvodina între primul și cel de al doilea război mondial. Numele comunității derivă din cuvântul românesc caldera (cazan) și este direct legat de artizanatul tradițional ale bărbaților în trecut - producția de vase de cupru. Până la mijlocul anilor 70 al secolul XX-lea, majoritatea familiilor au migrat în Bulgaria, Yugoslavia și Ungaria. În mod tradițional, religia Caldararilor din Bulgaria este Ortodoxia Răsăriteană. După schimbările democratice de la sfârșitul secolului al XX-lea, s-au format micro-chartiere din familii de Caldarari. Mulți dintre aceștia trăiesc astăzi în rândul populației bulgare. Este cea mai bogată comunitate de romi. Caldarari sunt considerați, ca fiind foarte religioase. Comunitatea lor a păstrat limba și tradițiile romilor. Ei vorbesc limbă romă cu dialect valah, puternic influențat de limba română. În acest grup de romi apar 16 subgrupuri – *Austrieci; Bakărdjii, Grastari, Djankeși, Dudulani, Aurari, Grebenari, Kakavyari, Kanglyari, Leynași, Lovara, Nyamțor, Reșetari, Sârbe, Tasmányari, Unguri, Harkoyara, Țgnyaștka*. Femeile din grup se căsătoresc mai devreme (motiv pentru care părăsesc școala) și, în mod tradițional, fetele tinere se ocupă cu furt, iar femeile mai în vârstă cu hiromantiya (ghicire pe mână). O trăsătură specifică a acestui grup de romi este că educația nu este o valoare tradițională. Cu succes relativ, copiii au început să frecventeze școala în anii 60 și 70 al secolul XX-lea.

c. Ludari / Rudari

Acest grup de romi vorbește o limbă valahă și se identifică ca țigani valahi. În funcție de ocupația de bază, ludarii sunt împărțiți în următoarele subgrupe: *Vlahorya*, *Vretenari*, *Lungurari*, *Kopanari*, *Maymunari*, *Rudari*, *Ursari*.

3.4. Alte grupe de romi

Există și alte grupuri, pe care unii le definesc ca fiind romi. În valea râului Marița se găsesc *demirdjii* (porumbei gri) care vorbesc bulgară și sunt creștini ortodocși. În mod tradițional, ei se ocupă cu prelucrarea metalelor. Bulgarii îi numesc țigani, romii îi numesc – dasicane roma și turcii – ghyaur chengesii. Ei înșiși se definesc ca fiind Bulgari lui Asparuh. Porumbeii gri se căsătoresc numai în propriul grup. Evita căsătoriile cu alte grupuri etnice din țară, cu excepția bulgarilor, și de aceea se identifică ca bulgari. În mod tradițional, ei sunt ortodocși.

În cele trei raioane din nord-vestul Bulgariei, trăiește subgrupul țuțumani. Bulgarii le numesc țigani bulgari sau țigani botezați. Ei sunt creștini ortodocși. Limba lor maternă este bulgară, dar în discursul lor există un amestec de cuvinte de origine romă. Țuțumanii trăiesc împrăștiat printre populația bulgară. Ele sunt mult mai integrate decât ceilalți romi. Ei locuiesc în familii mai mici și au o educație mai bună.

Ca rezultat al căsătoriilor relativ rare dintre dasicane roma și horahane roma, s-au format mai multe subgrupe: Djorovți (Kâtări); Melali; Fasole și Murtapi.

Capitolul II. Romii din județul Montana

1. Populația și activitatea economică a locuitorilor din regiunea Montana

Conform ultimului recensământ al NSI desfășurat în 2011, în județul Montana locuiesc 148.098 de persoane. Conform datelor SPCEP din 2015, locuitorii județului Montana sunt 149.498 de persoane. SPCEP raportează cetățeni conform documentele de înregistrare. De fapt, rezidenții sunt de fapt mai puțin ca urmare a migrației interne și externe (NSI, 2017 - 132 214 de persoane). Un proces care este deosebit de activ în cea mai săracă regiune a Uniunii Europene - nord-vestul Bulgariei. Migrația internă se adresează centrelor economice mai mari, în special Sofia, unde există mai multe oportunități de angajare și venituri mai mari, precum și orașelor mai mari din zonă - Montana și Lom. Mai mult de 1/3 din locuitori locuiesc în centrul județean, și mai mult de 1/2 traiesc în orașele Montana și Lom. Coeficientul de creștere naturală scade treptat, iar în 2017 este de 13,5 ‰, media pentru țară - 6,5‰. Mortalitatea infantilă este semnificativ mai mare în regiune (9,8 ‰) decât media pe țară (6,4 ‰) în 2017 și este mult mai mare în rândul comunității de romi. Treptat, în timp, există o tendință de a reduce mortalitatea infantilă. Coeficientul de activitate economică (15 - 64 ani) în 2017 este de 63,4% pentru județ și crește treptat, cu o medie de 71,3% pentru țară. Rata de ocupare a forței de muncă în anul 2017 pentru populația activă din punct de vedere economic (15 - 64 ani) este de 57,3%, în timp ce media țării este de 66,9%. Și în județul Montana există tendința, caracteristică a țării, de a crește treptat rata de ocupare a populației active din punct de vedere economic. Rata șomajului în regiunea Montana este de 9,7% în 2017, iar după 2015 este mai mare. În medie, pentru țară în 2017 este de 6,2%, cu o tendință de scădere a șomajului.

Datele privind gradul de educație al populației aflate în vârstă economică activă în județul Montana arată, că absolvenții sunt aproape de două ori mai puțin, decât cei din țară. Cu învățământ secundar sunt 2/3 din totalul locuitorilor din zonă, ceea ce reprezintă cu 10% mai

mult decât media pentru țară. Populația activă din punct de vedere economic cu studii de bază și inferioare este cu 4% mai mare decât media țării.

Tabelul 1. Ponderea populației și a nivelului de educație în țară și în județul Montana (INS, 2017)

Indicători	Bulgaria	Județul Montana
Cota relativă a populației între 25 și 64 de ani cu studii superioare (%)	27.8	14.4
Cota relativă a populației între 25 și 64 de ani cu studii secundare(%)	55.0	64.6
Cota relativă a populației între 25 și 64 de ani cu studii de bază și inferioare (%)	17.2	21.0

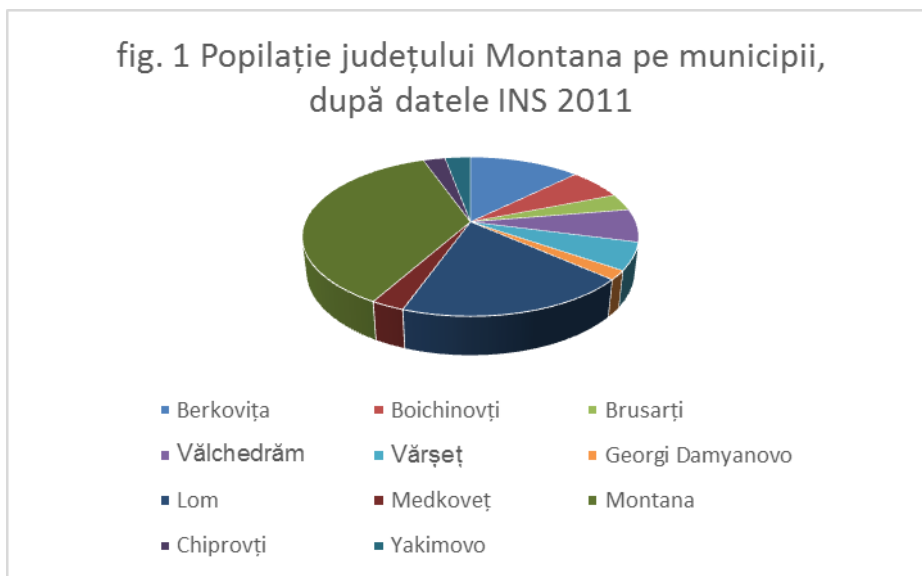
P.I.C SRL

Potrivit datelor Birourilor de muncă, majoritatea cetățenilor înregistrați sunt reprezentanți ai comunității de romi. Cele mai multe dintre ele sunt de lungă durată (șomeri pe termen lung) și cu studii secundare sau inferioare. Cu toate acestea, o mare parte din minoritatea romă șomeră nu este înregistrată la Biroul Muncii.

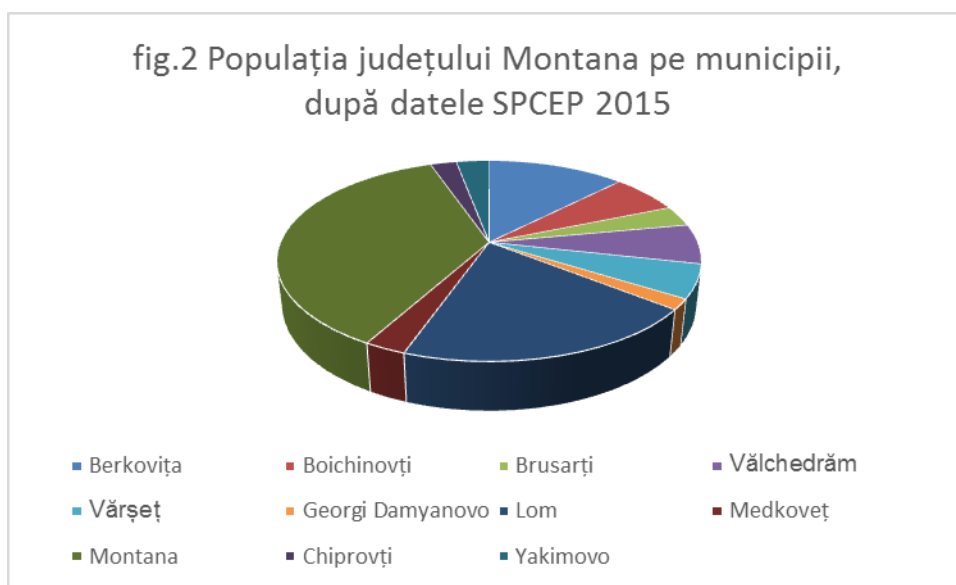
2. Auto-determinare etnică. Persoane cu autoconștientizare de rom pe teritoriul județului Montana.

Potrivit datelor NSI de la ultimul recensământ din 2011, 86, 30% dintre locuitorii districtului Montana s-au identificat ca bulgari etnici (123 820), romi - 12,31% (18 228), pentru Turcii - 0,09% (137) și 3,13% (4 631) nu au dorit să se identifice. Există în continuare o tendință de autoidentificare a creștinilor romi ca fiind bulgari și romi musulmani ca fiind turci, chiar dacă oameni care trăiesc în jurul lor le numesc romi/ țigani. Potrivit estimărilor experților, numărul de romi pe teritoriul țării este de două ori mai mare decât cei, care s-au autoidentificat ca atare. Numărul acestora crește, de asemenea, datorită ratei natalității mai mari și mai timpurii în rândul comunității de romi, în medie - de două până la trei ori mai mare decât în rândul bulgarilor

etnici, în ciuda mortalității crescute a populației rome în ansamblu și a mortalității infantile, după opinie experților.

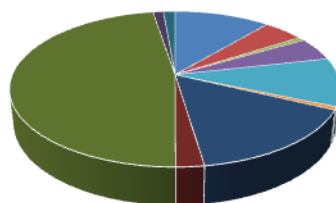
P.I.C SRL, -conform datelor INS

P.I.C SRL, -conform datelor SPCEP

Aproximativ 2/3 dintre cei, care s-au autoidentificat ca romi trăiesc în orașele din județul Montana și aproximativ 1/3 în sate. Statisticile arată că populația urbană printre cei, care s-au autoidentificat ca romi în 2011 este mai mare decât medie din țară. În orașe traiesc 11873 de persoane sau (65,1%) autoidentificate ca romi, iar în sate 6355 de persoane sau (34,9%). Analistii susțin ca romii s-au stabilit in orasele de satelit din apropierea celor mai mari centre urbane. În acest sens Montana nu face excepție.

fig.3. Locuitori județului Montana, care au renunțat să se autoidentifice, din punct de vedere etnic, pe municipii (INS, 2011)

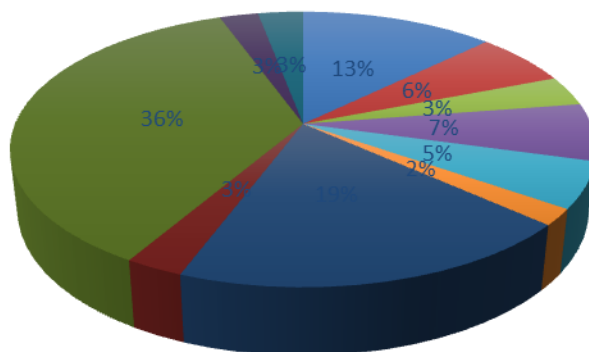

- Municipiu Berkovița
- Municipiu Brusarți
- Municipiu Vărșeț
- Municipiu Lom
- Municipiu Montana
- Municipiu Yakimovo
- Municipiu Boichinovți
- Municipiu Vălchedrăm
- Municipiu Georgi Damyanovo
- Municipiu Medkoveț
- Municipiu Chiprovți

P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

Cu cea mai mare pondere a populației rome sunt localitățile Vulchedrum, Lom, Varshets și Berkovitsa, iar cu cea mai mică - Chiprovtsi și Georgi Damyanovo. În majoritatea localitășilor din județ, romii trăiesc în cartiere separate în centre urbane sau în sate separate. Pe teritoriul municipiului Boychinovtsi - un număr mare de persoane cu autoconștiință de romi trăiesc în cartiere separate în satele Lehchevo, Vladimirovo, Madan, Portitovtsi și satul Marchevo.

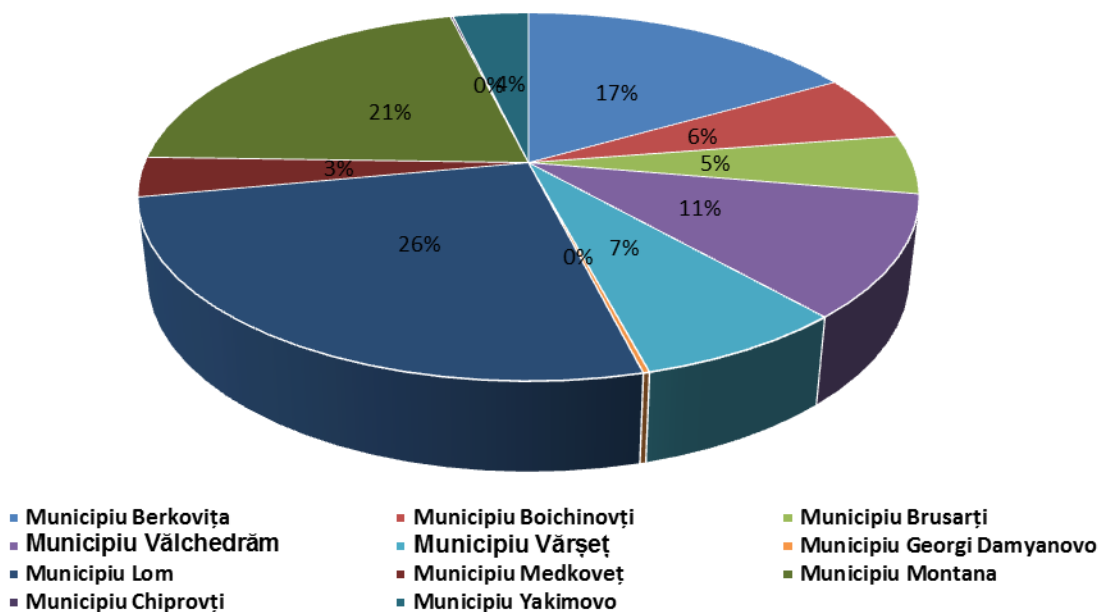
fig. 4 Locuitori județului Montana, care s-au autoidentificat din punct de vedere etnic, pe municipii (INS, 2011)

- Municipiu Berkovița
- Municipiu Boichinovți
- Municipiu Brusarți
- Municipiu Vălchedrăm
- Municipiu Vărșeț
- Municipiu Georgi Damyanovo
- Municipiu Lom
- Municipiu Medkoveț
- Municipiu Montana
- Municipiu Chiprovți
- Municipiu Yakimovo

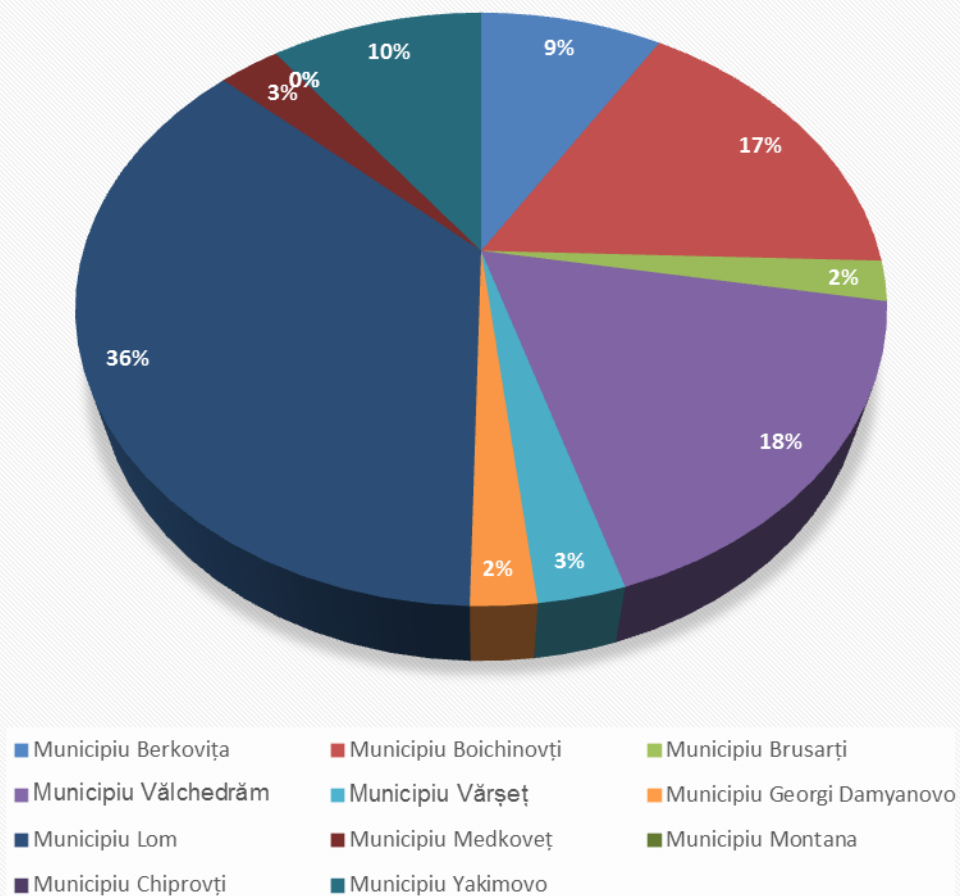
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig. 5. Autoidentificați ca etnici romi în județul Montana (INS, 2011)

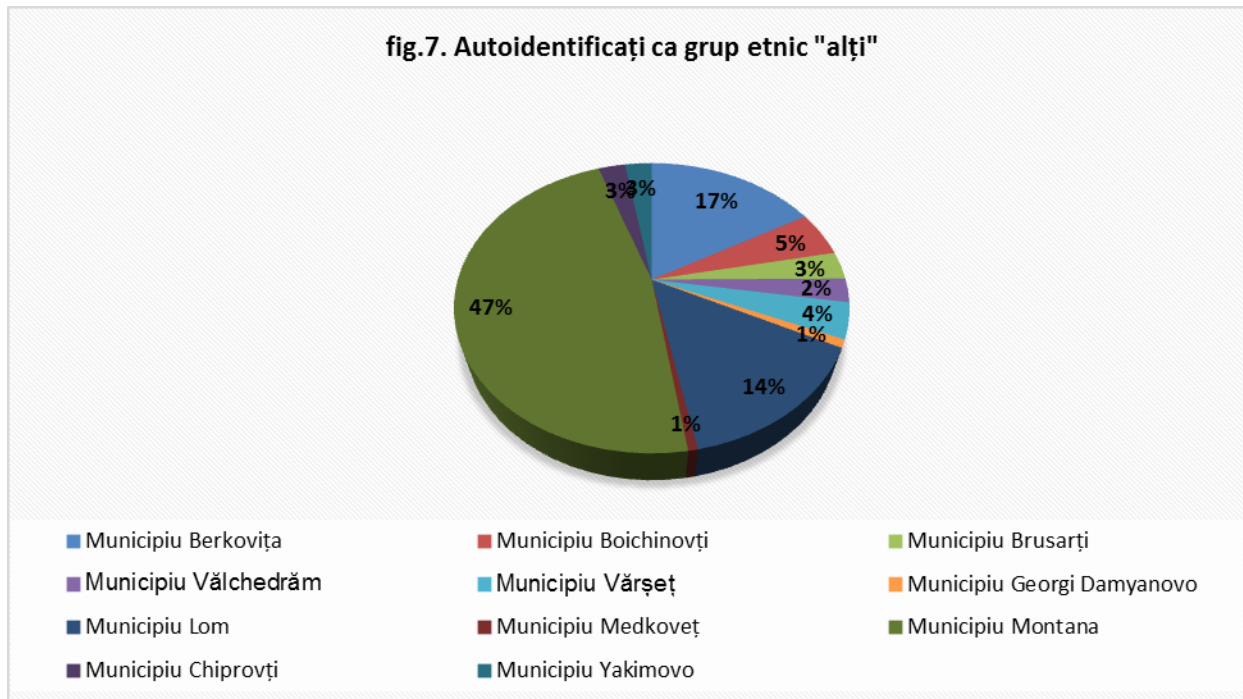
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig.6. Autoidentificați ca etnici turci în județul Montana pe municipii (INS, 2011)

P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

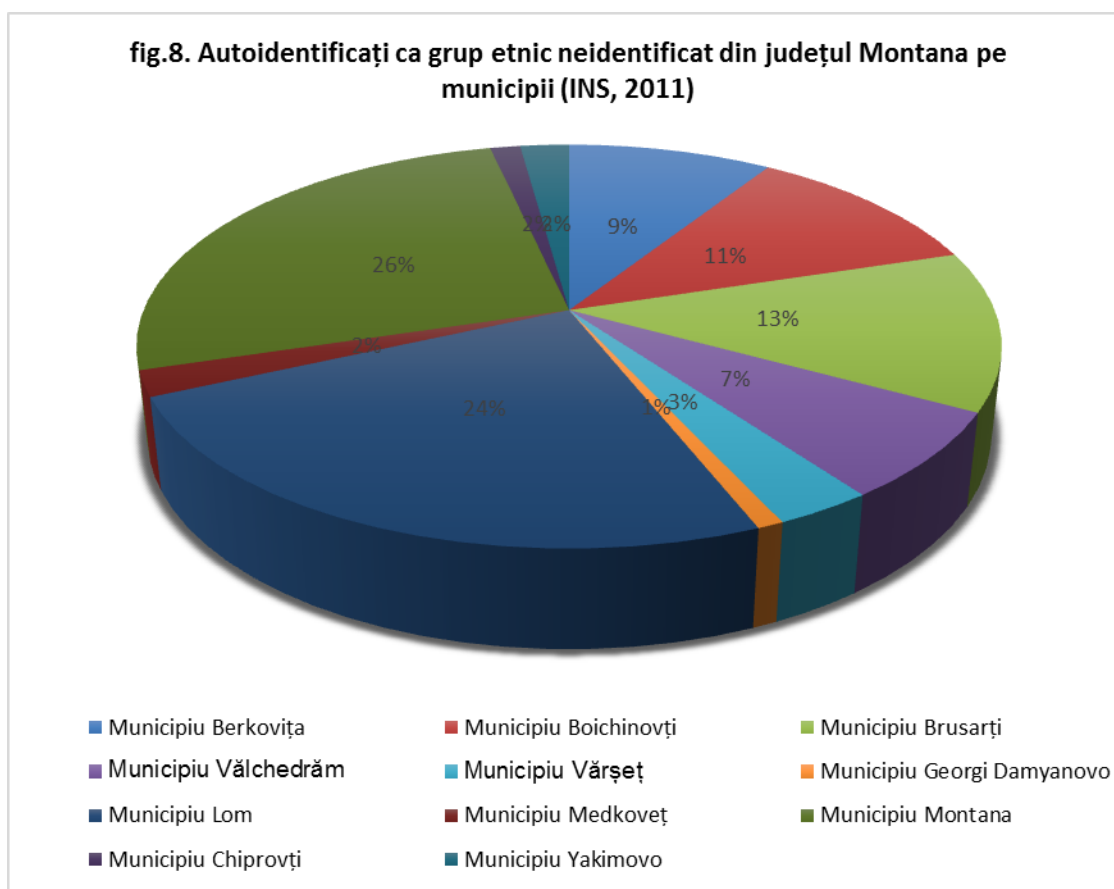
fig.7. Autoidentificați ca grup etnic "alți"

P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

În municipiul Valchedram, etnia romă este concentrată în satul Dolni Țibar (89% din populație), Vălchedrăm (23% din populație) și satul Mokreș (67% din populație).

fig.8. Autoidentificați ca grup etnic neidentificat din județul Montana pe municipii (INS, 2011)

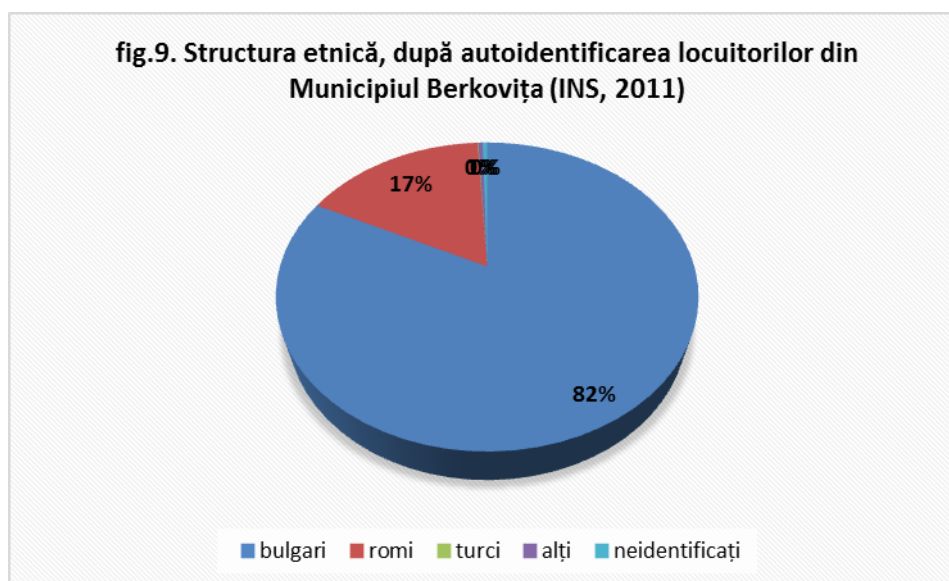
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

Pe teritoriul municipiului Vârșeț populația de romi este concentrată în orașul Vârșeț. În Lom populația romă este concentrată în patru cartiere ale centrului municipiului - Mladenovo, Stadion, Humata și Momin brod. În municipiul Medkoveț, populația de romi este concentrată în centrul municipiului, în satul Rasovo și în satul Asparuhovo.

Rata șomajului în rândul populației rome din districtul Montana este de aproximativ 55%. Există o cotă relativ mare a populației inactive din punct de vedere economic - aproximativ 50%. Municipiul Varsheț are cel mai înalt nivel de șomaj din grupul etnic rom. În ansamblu, șomajul în rândul populației rome este semnificativ mai mare. Gradul de neînscrisere a populației de romi în birourile de muncă este, de asemenea, relativ ridicat.

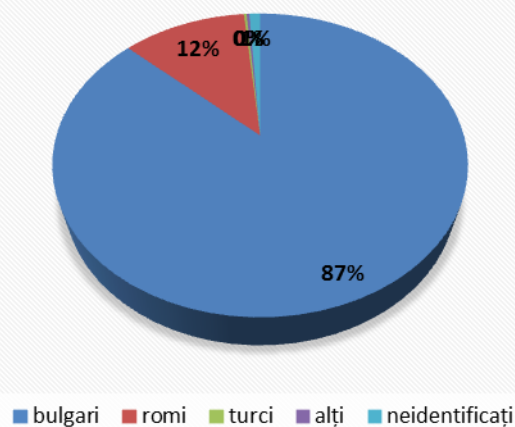
Nivelul educațional al romilor este foarte scăzut - atât în regiunea Montana, cât și în întreaga țară. Aproximativ 0,7% dintre romi au absolvit învățământul superior, 14,8% au studii medii, 43,6% au studii de bază, primar și mai mic sunt 40,8%.

Structura etnică după autoidentificare în municipiile din județul Montana.

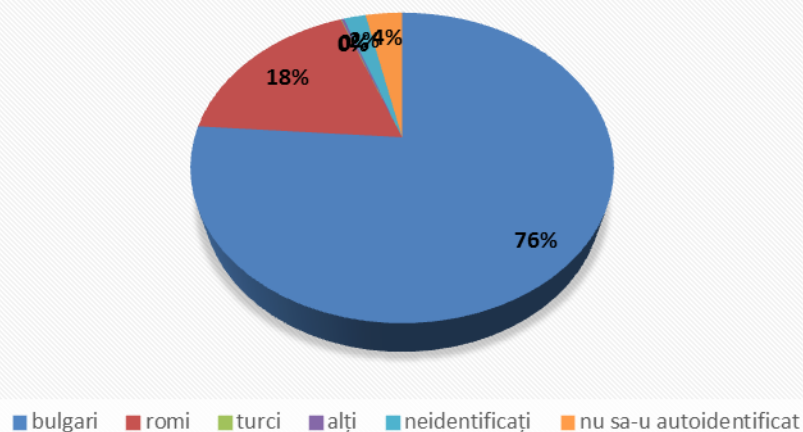
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig. 10. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Boichinovți (INS, 2011)

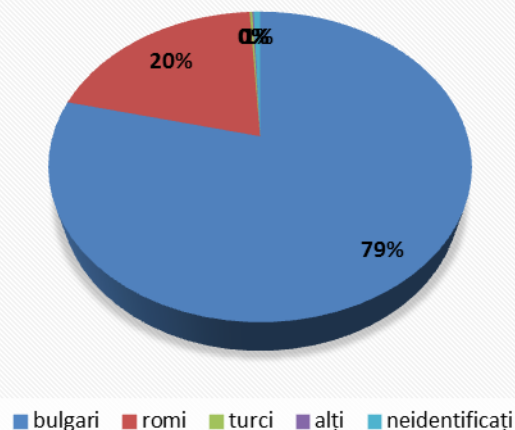
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig.11. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Brusarți (INS, 2011)

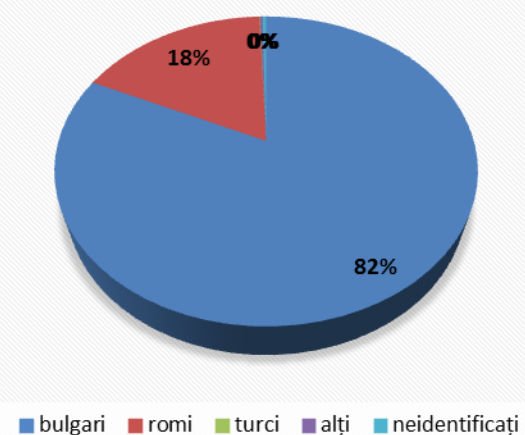
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig.12. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Vălchedrăm (INS, 2011)

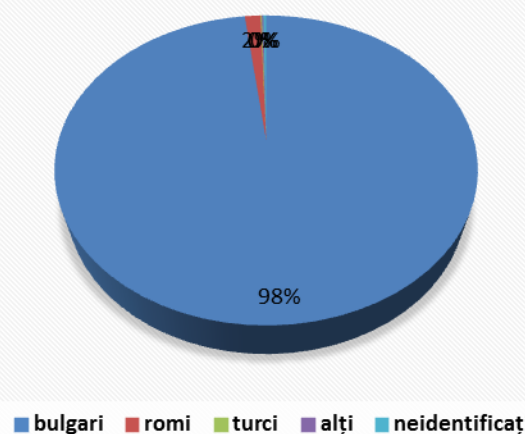
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig.13. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Vărșeț (INS, 2011)

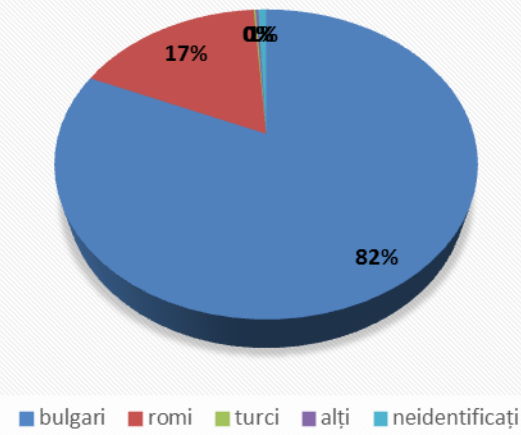
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig.14. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Georgi Damyanovo (INS, 2011)

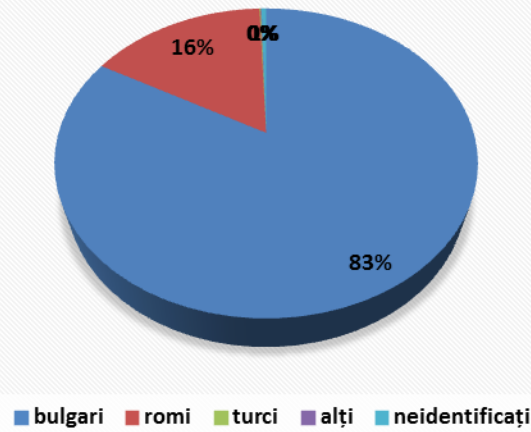
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig.15. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Lom (INS, 2011)

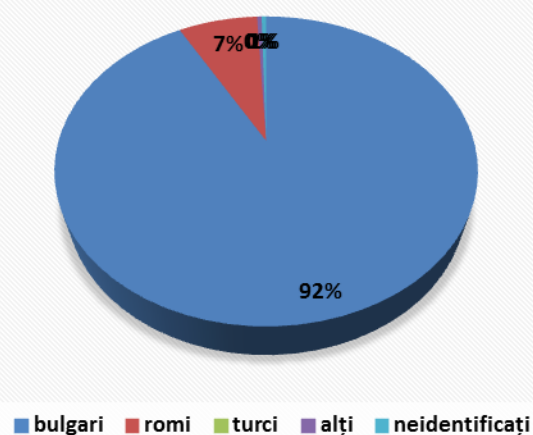
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig.16. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Medkoveț (INS, 2011)

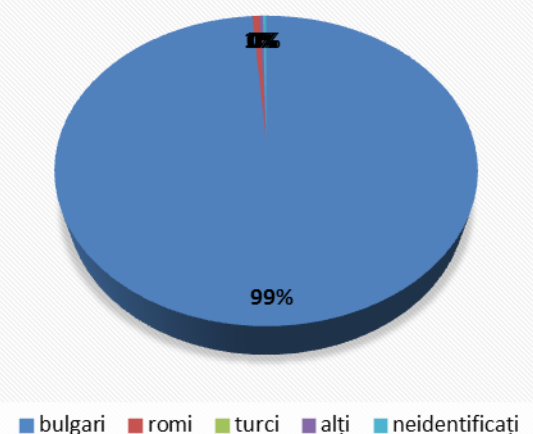
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig. 17. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Montana (INS, 2011)

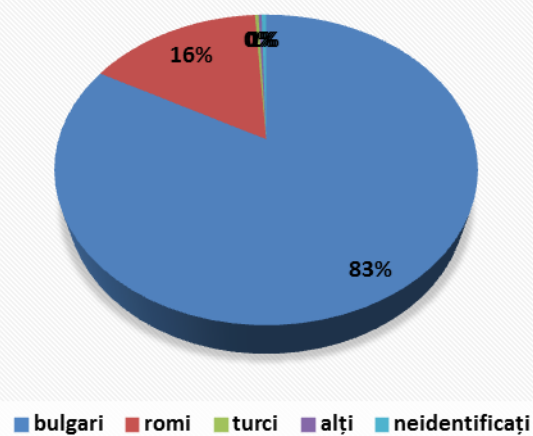
P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig. 18. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Chiprovți (INS, 2011)

P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

fig.19. Structura etnică, după autoidentificarea locuitorilor din Municipiul Yakimovo (INS, 2011)

P.I.C SRL, -conform datelor INS și SPCEP

3. Tendințe și probleme în rândul comunității de romi din județul Montana

Principalele probleme ale comunității rome din Bulgaria și din regiunea Montana sunt legate de: însărăcirea masivă în perioada schimbărilor democratice, rata ridicată a șomajului, lipsa resurselor pentru un mod normal de viață, mediul de trai nefavorabil, unele boli genetice și contagioase. Motivele pentru aceasta sunt: înstrăinarea grupului etnic rom în societatea bulgară, atitudinea negativă a grupurilor etnice bulgare și turce față de romi și lipsa de voință și incapacitatea administrației de a lucra pentru integrarea grupului etnic rom. Atitudinile publice negative și prejudecățile etnice împiedică reprezentanții comunității de romi să participe pe deplin la viața publică. Toate acestea conduc la un eșec al procesului de integrare a romilor în societate și transformarea problemei într-o bombă demografică, etnică și socială gravă în viitorul apropiat. Acest eșec este mai puțin un eșec al comunității rome decât statul și societatea bulgară. De asemenea, debitorii sunt reprezentanții mai proeminenți și mai bogați ai comunității de romi, care se retrag de multe ori, se dizolvă în mediul bulgar și nu încearcă să dea un bun exemplu și să-i ajute pe concetățenii săi.

Un factor de încapsulare a comunităților minoritare este analfabetismul provocat de abandonul școlar timpuriu, de lipsa educației primare sau primare și de prejudecățile minorităților etnice și ale minorităților.

Retragerea pe termen lung de la pieța de muncă este cel mai bun indicator, legat de excluziunea socio-economică a romilor din Bulgaria. Analfabetismul părinților și copiilor, cunoașterea slabă a limbii bulgare, lipsa calificărilor din cauza renunțării la școală și reintegrarea redusă în instituțiile de învățământ fac din romi un grup riscant care se confruntă cu sărăcia. Cota romilor șomeri, care nu sunt neînregistrați este mare. Pentru cea mai mare parte a acestei comunități, singura alternativă este programele de ocupare a forței de muncă și diferitele tipuri de beneficii sociale. Lipsa unei alternative duce la incriminarea unei mari părți a acestei comunități.

Din cauza lipsei de fonduri și a asigurărilor de sănătate, o mare parte din populația romă este lipsită de îngrijire medicală și se bazează pe asistența medicală de urgență. Ca rezultat, există o tendință - copiii și tinerii romi au probleme de sănătate semnificativ mai mari. Acesta este motivul pentru creșterea mortalității infantile în rândul romilor. O mare parte din copii nu au fost imunizați (5%) sau nu au toate imunizările (15%). Acest lucru se datorează și neîncrederii tradiționale a medicamentelor oficiale.

Majoritatea populației de romi trăiește în condiții de viață extrem de sărace în ghetourile urbane sau în zonele îndepărtate în care nu există o infrastructură publică (dacă este, este într-o stare foarte proastă /. Acest lucru afectează, de asemenea, sănătatea, deoarece duce la o serie de boli infecțioase.

4. Studiu pe teren. Analiză interviurile cu reprezentanți comunității romilor

În cadrul Studiului ramurilor culturii tradiționale a romilor, a fost realizat un studiu pe teren. Interviuri semi-standardizate cu reprezentanții comunității de romi care practică meșteșugurile tradiționale au fost conduse în toate municipalitățile din Montana. Au fost analizate 11 interviuri semi-standardizate pe tema: "Cultura romilor și meșteșuguri tradiționale". Persoanele interviuate sunt selectate de diferite municipalități din județului Montana, vizând o mai mare reprezentativitate și acoperire a diferitelor subgrupe ale grupului etnic rom. (Vezi anexă 1. Chestionare de meșteșugari romi - județul Montana).

Cei unsprezece intervievați au completat un chestionar semi-standardizat, cuprinzând 15 întrebări, care vizează culegerea de informații legate de: localitatea în care trăiesc intervievații; meșteșugurile pe care le practică; particularități meșteșugului și tehnologia muncii; cum au dobândit această meșteșuguri; atitudinile de a le preda generațiilor mai tinere; cât timp practica acest meșteșug; studierea pieței muncii lor artisanale; care este auto-determinarea lor națională și care este afilierea lor religioasă.

Când am analizat interviurile, am aflat că dintre cei 11 intervievați sunt câte doi din diferite municipalități care practică mestesugariile – *coșnițar* și *lingurar* (produc linguri, oale și

alte articole de uz casnic din lemn), doi care *culeg plante medicinale*, un *fierar*, un *gădular*, un *apicultor*, un *pietrar* și un *dulgher*, un *căruțar*, un *dgeambasin*, un *dulgher călător* și un *spoitor*. Adică, intervievații continuă să practice următoarele meserii: *coșnițarstvo*, *fierărie*, *muzică*, *tâmplărie*, *dgeambastvo*, *dulgherie*, și *spoire*. Din aceste statistici putem concluziona că meseriile tradiționale practicate de maeștrii de origine romă sunt *coșnițarstvo* și *producție de mobilă din ratan*, *culesul plantelor medicinale*, *fierăritul*, *producție de gădulci* și *cântare pe iele*, *apicultură*, *pietrăritul*, *tâmplărie*, *dgeambastvo*, *dulgherie*, și *spoire*, și sunt reprezentanți ai diferitelor ramuri ale culturii romilor. Este demn de remarcat faptul că *tâmplăria* este specializată în diferite sub-ramuri cu care meseriașii individuali își câștigă traiul: producția de produse de uz casnic din lemn. Într-o ramură separată, a fost identificat *căruțarstvo* (producția de căruțe din lemn și piese pentru iele), *dulgheri* care fac porți și garduri din lemn, precum și producția de instrumente muzicale - *gădulka*.

Toți maeștrii își exercită meșteșugul din copilăria timpurie și pe tot parcursul vieții lor conștiente. Este un mijloc de bază de subzistență - atât pentru ei cât și pentru întreaga familie. Toți cu excepția unuia au moștenit meșteșugul de la strămoșii lor – cu acest meșteșug și-au câștigat traiul bunici, tații și ei. Este demn de remarcat în rândul intervievaților că unii includ în muncă și copiii lor, deoarece și ei au învățat meșteșugul de la o vârstă fragedă. Alții spun că nu există nimeni care să moștenească meseria, deoarece tinerii preferă să locuiască în orașe și să lucreze în principal în construcții. Dintr-un total de 11 intervievați doar unul, Georgi Georgiev din satul Gabrovnița, municipiul Montana, astăzi maestru fierar, a studiat meșteșugul în Boychinovți cu Maestrul Emil, începând ca un ucenic, până nu a învățat măiestria și devenea maestru. El a subliniat ca principalul motiv pentru a învăța meșteșugului faptul că era dintr-o familie mare și nu avea din ce trăi într-un sat. Circumstanțele interne i-au forțat să depășească dificultățile de a stăpâni fierăritul și de a accepta această profesie pentru viață.

Din 11 persoane - două au practicat meseria de 15 ani, alte două – de 20 de ani, șase - peste 30 de ani și una - peste 45 de ani. Imaginea în raport procentual arată astfel: (Vezi diagramă № 20)

Fig. 20.

P.I.C. SRL

Toți cei 11 respondenți mărturisesc religia creștină, unul dintre ei – dulgherul călător din Vălchedrăm - afirmă că este protestant creștin, restul fiind creștini ortodocși.

La analiza autodeterminării etnice a meșterilor intervievați, trei se identifică ca vâlahi și ceilalți ca țigani, dintre care șase subliniază faptul că sunt țigani caldarari.

Toți respondenții spun că caută o piață pentru plasarea bunurilor produse - acestea sunt în principal târguri, sărbători satelor și piețe locale, cum ar fi cele din Montana, Vidin, Vratsa, Lom. Ei rareori își oferă bunurile în Sofia. Datorită apropierii cu România, majoritatea vizitează diferite piețe și târguri în statul vecin din nord.

Metodi Kirov, un colector de plante medicinale, de ciuperci și de fructe și nuci de la satul Georgi Damyanovo, spune că majoritatea ierburilor și ciuperci sunt achiziționate de cumpărătorii la fața locului, ceea ce încurajează activitatea sa.

Cel mai greu își asigură subzistență spoitori. În afară de faptul că meșteșugul este foarte greu, nimeni nu spoiește vase, deoarece cuprul este folosit din ce în ce mai puțin în gospodărie. Astfel, meșterul este forțat să ocolească întreaga zonă de la oraș la oraș, de la sat la sat, bătând pe ușile oamenilor și oferind serviciile sale. El spune că meșteșugul este foarte frumos, dar este

dificil, și având în vedere motivul de mai sus, practic nimeni nu mai vrea să-l învețe, și meșteșugul moare.

Unii dintre meseriași împart în interviurile lor tehnologia meșteșugului, particularitățile și dificultățile din practica lor. Acestea sunt exemplele cu coșnițarii Ilia Marinov din satul Dolno Linevo și Boril din satul Asparuhovo, municipiul Medkoveț. Este demn de remarcat faptul că cei doi maeștri folosesc o tehnică diferită pentru prelucrarea ramurilor de salcie și stabilizarea arborelui. Tehnologia muncii sale ne împartașează și maestrul spoitor Ștefan Kirov de la Berkovița, precum și lingurarii Dimitar Georgiev din Vârșeț și Ivan Alexiev din Brusarți.

Unii dintre acești maeștri predau meșteșugul copiilor sale, iar întreaga familie este implicată în producție. Piața strânsă și plasarea dificilă a mărfurilor fac ca aceste meșteșuguri să dispară. Cea mai bună realizare și cel mai înalt standard de viață o are Grișa de la Vălchedrăm, care lucrează ca dulgher călător (constructor) în Germania. El este acolo cu toată familia. Un om întreprinzător cu inițiativă, deschis lumii, el spune că a fost foarte dificil la început, dar apoi a avut un curs în limba germană și a învățat limba. Locuiește în Germania cu toată familia și are ambiția de a-și școlariza copiii acolo și apoi să se întoarcă în Bulgaria.

Mijloc de își câștiga subzistența pentru întreaga familie în vechea sa meserie a găsit și apicultorul Boril din satul Asparuhovo, municipiul Medkoveț. Moștenind meseria de la tatăl său, el continuă să extragă miere de la albinele sălbatice, practicând apicultura în travni, pe care le face singur. Împărtășește dificultățile și problemele din profesia sa și nevoia de a cumpăra albine apicole de către apicultori, pe măsură ce numărul albinele sălbatice au scăzut brusc. Apicultorul este mulțumit de meșteșugul său și spune că albinele dau miere bună și nu doresc prea multă grijă. Produsul său are o piață deoarece este legat de produsele culinare și, în special astăzi, produsele ecologice pure sunt foarte populare și mențin prețuri mai mari.

În această analiză a meșteșugurilor conservate și practicate astăzi printre ramurile culturii tradiționale a romilor din județul Montana se pot trage următoarele concluzii:

1. În primul rând. Acestea sunt meșteșugurile tradiționale legate de nevoile societății interindustriale, ceea ce le face atracții moarte, prin care este dificil să traiască întreaga familiile.
2. În al doilea rând. Acestea sunt meșteșugurile progenitoare care au fost transmise de mai multe generații și implicate întreaga familie.
3. În al treilea rând. Scăderea interesului pentru produsele tradiționale de artizanat, producția intensivă din punct de vedere forței de muncă și veniturile scăzute a forțat multe familii de romi să emigreze sau să meargă la muncă sezonieră în alte țări din UE. Aceasta duce la deconectarea transferului de cunoștințe de la tată la fiu sau de la bunic la nepot.
4. În al patrulea rând. Acești meșteșugari, care manifestă flexibilitate, ingeniozitate și spirit antreprenorial, găsesc o cale cu meșteșugurile propuse să-și susțină familiile, pentru a trăi bine.
5. În al cincilea rând. Există meserii, cum ar fi pietrărie și fierărie, care își găsesc astăzi nișa de piață în societatea industrială. Cum ar fi un pietrar, care este căutat de constructorii moderni sau un fierar, care întreține părțile mașinilor agricole moderne.
6. În al șaselea rând. Artizanele legate de producția alimentară – mai ales de alimentele ecologice pure - au un viitor deoarece sunt foarte căutate pe piață.
7. Există încă tineri romi care au cunoștințe, legate de diferite meșteșuguri, dar nu au practică. În același timp vechii maeștri scad și vor dispărea în curând.

Schimbările tehnologice și industriale, precum și schimbările în modul de viață în societatea bulgară au un efect negativ asupra meșteșugurilor tradiționale. O mare parte dintre ei sunt pe cale să dispară. Această tendință negativă afectează meșteșugarii și meșteșugarii romi din țară și, respectiv din județul Montana. În același timp, există meșteșuguri care, cu o anumită schimbare a producției, pot să se dezvolte și să aducă venituri bune astăzi, de exemplu producerea de *produse din fier forjat moderne și cerute, mobilier din răchită, meserii legate de tâmplărie, pietrărie, apicultură, culegerea plantelor medicinale, producție ecologică de alimente și alte bunuri de uz casnic*. Este necesar ca statul și municipalitățile să aibă grijă și să califice

treptat tinerii romi, angajând romi mai în vârstă și pe alți maeștri să le învețe meșteșugurile tradiționale care încă mai reprezintă interes. Precum și să le ajute la realizarea producției.

ANEXĂ 1:

**CHESTIONARE ALE MEȘTERILOR / ARTIȘTILOR ROMANI – JUDEȚUL
MONTANA**

MUNICIPIU LOM

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

1. Care este numele dvs. și locul în care locuiți?

Il.Hr. Numele meu este Iliyan Martinov Hristov și locuiesc în satul Dolno Linevo

2. Ce meserie practicați?

Il.Hr. Fac coșuri și mobilier din salcie și rattan, de asemenea, fac mături pentru casă și curte.

3. Câți ani practicați această meserie?

Il.Hr. Fac această meserie timp de treizeci de ani.

4. De la cine ați moștenit meseria?

Il.Hr. Tatăl meu și mama mea au împletit făcut coșuri. Din ei am învățat.

5. Mentorul / profesorul Dumneavostară de la cine a învățat meseria?

Il.Hr. Înainte (1989) a avut loc un atelier de lucru pentru producția de coșuri și alte articole din împlatit pentru uz casnic și fermă. Mama și tatăl meu au învățat această meserie.

6. Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?

Il.Hr. Eram eu, fratele meu, celălalt frate și doi băieți din oraș.

7. A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?

Il.Hr. A fost dificil când trebuia să obținem ramuri din copaci iarna. Odată, în iarna am căzut în râu și am înghețat. Ceilalți m-au luat și am petrecut restul zilei lângă aragazul atelierului. Dar altfel a fost frumos - vânzând ceva ce am făcut, am avut bani cu care am cumpărat mâncare proaspătă de pe piață.

8. Când ați devenit un profesionist independent?

Il.Hr. După ce am învățat tot ce trebuie făcut la locul de muncă, am început să fac coșuri acasă cu soția mea.

9. Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?

II.Hr. În primul rând sunt luate lăstari subțiri ai sălcii care cresc lângă râu, cele mai subțiri nu le luăm, iar cele mai groase le lăsăm, de asemenea. Apoi, luându-i acasă, cei mai mari îi sapăm și le fierbem în fierbătorul mare din curte. Imediat începem să le împletim în timp ce sunt ude, pentru că apoi devin fragile și se rup. În timp ce sunt ude, ele sunt dure și tijețele pot fi îndoite și împărțite, atunci când se usucă, devin fragile, dar coșul devine robust și ușor. În cele din urmă, când coșul este gata, îl vopsim cu un lac de lemn care îl păstrează și face ca coșul să pară mai frumos.

10. Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?

II.Hr. Călătorim în orașele mari - Lom, Montana, Vratsa, unde vindem pe piețe într-o zi de piață. Uneori, oamenii vin cu mașina la noi pentru a cumpăra coșuri și cutii finite, altele comandă dimensiuni diferite. Uneori vin cu străini și vor să afle cum facem coșurile, dar păstrăm secretele meșteșugului. Am mers pe o piață în Sofia pentru a vinde, dar este foarte departe și trebuie să călătorim mult.

11. Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?

II.Hr. Pe piața agricolă din Lom, Montana, Vratsa, precum și prin sate - mergeam înainte cu autobuzul, acum avem o mașină.

12. Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?

II.Hr. Cel care a venit să ceară, nu l-am refuzat să arăt, dar nu sunt mulți care vor.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

II.Hr. Tinerii lucrează în altă parte, merg în oraș și lucrează acolo în construcții. Nu sunt mulți tineri în sat.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

II. Hr. Noi suntem valahi.

15. Ce religie mărturișiți?

II. Hr. Noi suntem creștini. Ortodocși.

Mobilier din rattan

MUNICIPIU MONTANA

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

Care este numele dvs. și locul în care locuiți?

G.G. Numele meu este Georgi Georgiev și locuiesc în satul Gabrovnița.

2. Ce meserie practicați?

G.G. Sunt un fierar.

3. Câți ani practicați această meserie?

G.G. Timp de treizeci de ani.

4. De la cine ați moștenit meseria?

G.G. Am fost ucenic la un atelier de lucru pentru fier forjat din Boychinovți, la maestrul Emil.

5. Mentorul / profesorul Dumneavostară de la cine a învățat meseria?

G.G. Este o moștenire - tatăl său și bunicul său erau muncitori de fierărie.

6. Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?

G.G. La început am fost cel mai tânăr și am învățat meseria la maestrul cu care lucrau amândoi fiii lui mai în vârstă, apoi unul sa căsătorit și s-a mutat cu mireasa într-un sat și am devenit maestru după câțiva ani.

7. A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?

G.G. Mi-a fost foarte greu să mă trezesc dimineața devreme și să aprind căminul cu cărbune. Dar în familia noastră am fost mulți copii și nu m-am putut întoarce, pentru că nu aveam o meserie și trebuia să fiu o povară pentru ei.

8. Când ați devenit un profesionist independent?

G.G. În vârstă de 20 de ani, m-am întâlnit cu soția și m-am întors într-un sat unde era un loc de muncă la ferma cooperativă și am început să lucrăm acolo, apoi copiii s-au născut și ea a rămas acasă să-i crească. Eu, în cooperativă, am fost ocupat cu fierul de plug ale mașinilor. Apoi, când s-au despărțit cooperativele, am făcut un atelier de fierarie în curtea casei și am început să lucrez acolo.

9. Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?

G.G. Mi se aduc sape și coase pentru a se agăța și, uneori și pluguri, de obicei în primăvara și vara când se lucrează pe câmp. Uneori vreau să le fac scuturi pentru cărucioare sau cârlige - să atârne carnea în timp ce procesează un animal pentru taiat. Am un cuptor în care ard cărbune de piatră cu puțin lemn sau cărbune de lemn. Acolo încălzesc fierul până când se înmoaie și apoi îl pun pe nicovală. Cu forjarea, cârligul devine mai puternic și nu se deschide cu ușurință. Dacă este vorba de lipirea de sape și coase - nu le pun în foc, ci direct cu ciocanul ascuțit le lipesc pe o bucată de șină de tren vechi, pe care se face mai ușor.

10. Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?

G.G. Înainte mergem pe piața din Montana. Am mers în alte orașe mai mari, am fost atât în Serbia, cât și în România. În ultimul timp, sunt mulți oameni, nu știu unde au învățat despre mine, dar vin și vor să le fac garduri și porți forjate și le spun că nu pot, deoarece sunt singur în atelier și soția mea mă ajută dar suntem bătrâni și nu putem lucra cu fier greu.

11. Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?

G.G. Pe piața din Montana, pe piața din Lom, în Vidin, la festivitățile din Vratsa. Acum lucrez doar la cerere și cu materialele clientului - indiferent de ce îmi aduc, lucrez și nu iau scump.

12. Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?

G.G. Dacă există cineva care vrea să învețe, să vină să ceară, nu este mult de învățat, dar este o muncă grea.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

G.G. Vreau să lucrez singur, tinerii nu mai vor să lucreze pentru noi, noi cei care le-am crescut.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

G.G. Noi suntem țigani, suntem vlahi - rudari (mineri).

15. Ce religie mărturișiți?

G.G. Noi suntem creștini - ortodocși. Vizităm biserici bulgare și române.

Forjarea fierului

MUNICIPIU VARSHETS

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

Care este numele dvs. și locul în care locuiți?

D.G. Numele meu este Dimitar Georgiev și locuiesc în orașul Vârșeț.

2. Ce meserie practicați?

D.G. Sunt un maestru de gădulca (instrument muzical), eu sunt, de asemenea, un maestru de boluri de lemn și linguri.

3. Câți ani practicați această meserie?

D.G. Timp de douazeci de ani.

4. De la cine ați moștenit meseria?

D.G. Îmi amintesc de când eram mic, că tatăl meu făcea și repăra gădulci, iar femeile făceau linguri de lemn. Apoi am călătorit în jurul satelor și am învățat o mulțime de meserii, dar eram cel mai bun la prelucrat materialul lemnos și la cântat pe gădulca.

5. Mentorul / profesorul Dumneavostară de la cine a învățat meseria?

D.G. Anterior, am locuit într-o mahala de sat și erau oameni care lucrau diferite meserii, tatăl meu a învățat de la un bărbat care făcea gădulci și care a fost chemat să cânta la petreceri și târguri și a fost o persoană respectată în sat.

6. Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?

D.G. Am lucrat toată familia - atât bărbați cât și femei, inclusiv copiii mici - atunci nu mergeam la școală în sat, dar acum copiii merg acolo.

7. A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?

D.G. Nu a fost greu pentru mine pentru că eram cu rudele mele și ne-am sprijinit unul pe celălalt și nu mai era nimic altceva de făcut.

8. *Când ați devenit un profesionist independent?*

D.G. Când am crescut, am găsit un loc de muncă în orașul Vârșeț, unde am cumpărat o casă veche și am trăit împreună cu soția și copiii acolo. Am lucrat ca lucrător sezonier și dulgher, dar în timpul iernii când nu a fost prea multă muncă în casa faceam boluri de lemn, linguri și alte produse din lemn.

9. *Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?*

D.G. Înainte de a procesa copacii pe care ni le-a dat primăria pentru încălzit - le-am tăiat pe scânduri și le-am uscat lângă sobă. Apoi, cu dălți și cuțite, am modelat produsele. Dar acum cumpărăm materiale fabricate și avem și unelte electrice. Astfel, castronele bolurile și lingurile sunt mult mai ușor de făcut și devin mai fine.

10. *Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?*

D.G. Uneori călătorim, uneori mergem prin sate și cartierele orașelor.

11. *Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?*

D.G. Mergem la Târgul de la Montana, Târgul de la Vidin, Târgul de la Vratsa, piețele din Kostinbrod și alte orașe mari, am fost și la Sofia; uneori vara, mergem și întrebăm casele dacă doresc să cumpere un castron din lemn, oale și linguri. În timp ce cânt la gădulca pe stradă și oamenii ies să vadă dacă a venit ursar în sat, iar fiicele se duc la porți pentru a arăta ce avem de vânzare. De asemenea în timpul sărbătorilor - de sfântul Gheorghe, de Paști și alții, mergem în fața bisericilor.

12. *Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?*

D.G. Majoritatea tinerilor au învățat multe și acum știu mai multe decât noi.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

D.G. Până acum i-am învățat pe cei doi fii ai mei și ei lucrează în străinătate, dar mi-au lăsat să mă îngrijesc de nepoții mei și chiar ca ei vor să fie maștri.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

D.G. Kopanari.

15. Ce religie mărturișiți?

D.G. Noi suntem creștini.

GEORGI DAMYANOVO MUNICIPIU

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

Care este numele dvs. și locul în care locuiți?

M.K. Numele meu este Metodi Kirov și locuiesc în satul Gorno Damyanovo.

2. Ce meserie practicați?

M.K. Sunt lucrător agricol. De asemenea, mă ocup cu colectare de plante medicinale și ciuperci.

3. Câți ani practicați această meserie?

M.K. Timp de treizeci de ani.

4. De la cine ați moștenit meseria?

M.K. Bunica mea a fost un vindecator popular si, iar cand a fost tanară, a ajutat la nasterea copiilor din sat.

5. Mentorul / tutorele dvs. de la cine a primit meseria?

M.K. Bunica mea mi-a spus că în familia noastră au fost mulți vindecători care foloseau ierburi și ritualuri, precum și uni, care au prevazut viitorul - ghicitori.

6. Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?

M.K. Bunica mea avea grijă de copiii din familie și ne lua cu ea, spunându-ne ce ierburi sunt otrăvitoare și care sunt comestibile, unde gasim alune în pădure și unde se găsesc nuci. Ne lua cu ea când avea muncă într-o fermă. Inițial, meșteșugul nostru trebuie să fie unul de servire și de ajutorare pe fermierii, care ne angajează să meargă și să cultive terenul sau să colectăm produsele. Nu avem propriul nostru pământ și toți lucrăm ca asistenți agricoli la ferme.

7. A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?

M.K. Când eram mai tineri, era mai greu - nu erau mașini și totul se încarcă și se descarca manual. Este mai ușor acum - există echipament agricol, dar există și lucru pentru oameni. Acum avem mai mult timp să mergem în munți și să colectăm ciuperci și plante.

8. *Când ați devenit un profesionist independent?*

M.K. Cu zece ani în urmă, am întâlnit un tip care cumpăra ierburi și ciuperci și le-a uscat în uscătorul propriu. Ne-am înțeles să cumpăra articolele colectate de la noi. De atunci am devenit un colector profesionist. Lucrăm întreaga familie.

9. *Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?*

M.K. Activitatea colectorilor depinde mult de anotimpilor anului. Se poate face asta de la primăvară până la toamnă târzie. În timpul de primăvară sunt puține plante și ciuperci. Atunci înfloresc mai întâi salcamul, apoi tei, și florile lor se adună. În vara și toamna sunt colectate multe ciuperci de pădure, care sunt cumpărate foarte rapid și la un preț bun. Plantele sunt colectate mai rar, deoarece în trecut s-a colectat absolut tot și unele specii au dispărut în zonă, precum sunătoarea. Ierburile și ciupercile sunt colectate în coșuri separate, pe care colectorii le poartă în mână sau atașate la spate. Colectăm numai ciupercile și ierburile pe care le cunoaștem și care nu sunt interzise. De asemenea, culegem fructe, nuci și alune sălbatice.

10. *Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?*

M.K. Nu călătorim foarte mult, vindem cândva pe piață.

11. *Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?*

M.K. Uneori vindem pe piață, dar pentru majoritatea plantelor și ciupercilor culese oamenii vin cu mașina și le cumpără. Este mai ușor pentru noi, deoarece pe piețe nu putem vinde atât de mult odată. Adesea oamenii din sat cumpără nuci și alune de la noi.

12. *Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?*

M.K. Este un lucru bun, atunci când culegeți ierburi, să aveți grijă să nu culegeți tot, ca să rămăna și pentru ani viitori. Ciupercile depind mai mult de vremea, dacă plouă mult sau puțin în timpul anului.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

M.K. Vrem ca tinerii să afle mai multe despre ceea ce poate fi cules din pădure, deoarece totul acolo este curat și fără substanțe chimice.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

M.K. Noi suntem țigani locali.

15. Ce religie mărturisiți?

M.K. Creștinism.

MUNICIPIU MEDKOVETŢ

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ŞI MEŞTEŞUGURILE TRADIŢIONALE“

1. *Care este numele dvs. şi locul în care locuiţi?*

B. Ma numesc Boril si locuiesc in satul Asparuhovo.

2. *Ce meserie practicaţi?*

B. Sunt un apicultor şi producător de stupi – cresc albine şi implatesc coşuri şi stupi.

3. *Câţi ani practicaţi această meserie?*

B. Timp de patruzeci şi cinci de ani.

4. *De la cine aţi moştenit meseria?*

B. Tatăl meu a fost maestru.

5. *Mentorul / tutorele dvs. de la cine a acceptat meseria?*

B. De la tatăl său.

6. *Câţi oameni aţi fost la început de învăţat şi cum ei vă-au învăţat meseria?*

B. La început am fost o mulţime de oameni, dar apoi am rămâs numai eu.

7. *A fost greu pentru Dumneavoastră, aţi dorit să renunţaţi?*

B. Nu era uşor, dar nici nu era dificil.

8. *Când aţi devenit un profesionist independent?*

B. Acum sunt cel mai bun producător de stupi din zonă pentru că eu sunt singurul care a rămas.

9. *Ne puteţi spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?*

B. Împletesc stupi de salcie, apoi le fierb în apă cu rășină pentru a evita putrezirea. Stupile primitive se împletesc ca niște coșuri, dar de la arbori diferiți, care se îndepărtează și apoi se tесе, apoi se lipește cu lut. Se lasă o gaură în partea de jos pentru albinele, nu prea mare ca să nu pot intra păsări și șoareci. Când albinele se înmulțesc, se mut în stupi noi. Stupul nu se deschide și nu este servit până când nu este umplut cu miere. Albinele sălbatice au scăzut foarte mult și, uneori eu cumpăr albine de la alți care se ocupa cu albine.

10. Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?

B. Am călătorit pe vremuri ca să vând miere și stupi pe piețe.

11. Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?

B. Am vândut mai mult pe piețe, oamenii cumpărau stupi și acum cumpăra, dar mai mult vor să știe cum sunt crescute albinele în astfel de stupi.

12. Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?

B. Oameni care cumpără stupi, întotdeauna pun întrebări - atât tineri, cât și cei în vârstă.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

B. Vreau să învețe și să lucreze, uneori vin și mă ajută să colectez crengi și miere. Aceasta este un meșteșug bun, albinele dau miere bună și nu doresc multă grijă.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

B. Calderari.

15. Ce religie mărturișiți?

B. Creștinism.

Stupi primitivi și coșuri

MUNICIPIU CHIPROVȚI

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

Care este numele dvs. și locul în care locuiți?

R.V. Numele meu este Radko Vasilev și locuiesc în satul Gorna Kovachița.

2. Ce meserie practicați?

R.V. Sunt un dulgher și un pietrar.

3. Câți ani practicați această meserie?

R.V. Timp de cincisprezece ani.

4. De la cine ați moștenit meseria?

R.V. De la tatăl meu.

5. Mentorul / tutorele dvs. de la cine a primit meseria?

R.V. Tatăl meu a învățat meseria de la bunicul meu.

6. Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?

R.V. După ce am terminat clasa a opta, am început să lucrez cu tatăl și bunicul meu. Ei m-au învățat în timpul muncii. Apoi a venit un băiat de neamul nostru și a început să lucreze cu noi.

7. A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?

R.V. Nu am vrut să părăsesc școala, dar a trebuit să învăț meseria.

8. Când ați devenit un profesionist independent?

R.V. La vârsta de treizeci de ani, tatăl meu a spus că deja sunt maestru, dar încă învăț.

9. Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?

R.V. Treaba mea este să fac pietre și grinzi care sunt folosite pentru a construi case și garduri. Lucrez cu unelte manuale și electrice, iar datoria mea este să dau produselor finite o perspectivă completă. Pietrele sunt uneori zdrobite și lustruite. De asemenea, iau parte la construcția pereților caselor sau a gardurilor, deoarece fiecare piatră are un spațiu calculat anterior. Grinzile le fac din copacii din pădure, le procesez pe loc și apoi le extrag pe șantier. Pietrele sunt luate din râul, câteodată le tragem cu o macara mică.

10. Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?

R.V. Am călătorit în multe locuri din Bulgaria și Grecia.

11. Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?

R.V. Am construit case de piatră și garduri în Chiprovți, Teteven și Sliven, iar în Velingrad am construit fântâni. De asemenea, fac grătare pentru hoteluri private.

12. Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?

R.V. Meșteșugul are multe subtilități, iar dacă cineva vrea să învețe, trebuie să muncească din greu.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

R.V. Meșteșugul ar trebui învățat de la vârste fragede, ca cineva să devină mai puternic și să-și poată gestiona muncă.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

R.V. Țigani - Calderari.

15. Ce religie mărturișiți?

R.V. Creștinism.

MUNICIPIU BOYCHINOVȚI

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

1. *Care este numele dvs. și locul în care locuiți?*

Al. Tr. Numele meu este Alexi Trifonov și locuiesc în satul Gromșin.

2. *Ce meserie practicați?*

Al. Tr. Sunt un producător de căruțe și un dulgher.

3. *Câți ani practicați această meserie?*

Al. Tr. Timp de treizeci de ani.

4. *De la cine ați moștenit meseria?*

Al. Tr. De la unchiu meu.

5. *Mentorul / tutorele dvs. de la cine a acceptat meseria?*

Al. Tr. El a învățat de la tatăl său, bunicul meu.

6. *Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?*

Al. Tr. Unchiul meu în fiecare zi după școală ma luat la atelier.

7. *A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?*

Al. Tr. Mi-a fost greu - m-am dus la școală și am lucrat.

8. *Când ați devenit un profesionist independent?*

Al. Tr. Când unchiul meu nu mai putea lucra, mi-a înmănat întregul atelier cu sculele.

Acum, fiul meu uneori ajută, dar lucrează și în altă parte.

9. *Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?*

Al. Tr. Producem cadrele din lemn ale caruțele din lemn foarte rezistent. Apoi facem roțile de lemn. În roți se introduc bucșele de fier și se înfășoară cu șine de fier, care sunt forjate și fixate cu șuruburi de roată. Există multe elemente de fier pe care le fac și eu. În final, totul poate fi asamblat și pregătit pentru călătorie.

10. Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?

Al. Tr. Am călătorit cu căruțe și le-am vândut.

11. Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?

Al. Tr. M-am dus la târguri pentru vânzarea bovinelor, cailor și a măgariilor. Când am vândut un cărucior, m-am întors acasă, călărind calul. În ultimă vreme, foarte rar cineva vrea o catuța, oamenii doresc doar roți pentru a decora curtea.

12. Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?

Al. Tr. Dacă cineva vrea să învețe să lucreze această meserie, îi voi arăta.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

Al. Tr. Oameni tineri doresc mașini moderne, să locuiască în apartamente și să nu aibă loc, unde să îngrijească un măgar sau un cal. Dar dacă cineva vrea să învețe, îi voi arăta.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

Al. Tr. Calderari.

15. Ce religie mărturișiți?

Al. Tr. Creștinism.

Piese de caruța de lemn 1

Piese de caruța de lemn 2

Piese de caruța de lemn 3

Căruța de lemn

MUNICIPIU YAKIMOVO

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

1. *Care este numele dvs. și locul în care locuiți?*

B.B. Numele meu este Boris Borisov și locuiesc în satul Yakimovo.

2. *Ce meserie practicați?*

B.B. Sunt un geambasiu - cumpăr și vând animale.

3. *Câți ani practicați această meserie?*

B.B. Timp de douăzeci de ani.

4. *De la cine ați moștenit meseria?*

B.B. De la tatăl meu.

5. *Mentorul / tutorele dvs. de la cine a acceptat meseria?*

B.B. A lucrat la ferma cooperativă, unde s-a ocupat de animalele.

6. *Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?*

B.B. Întreaga familie a lucrat.

7. *A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?*

B.B. A fost o gramada de muncă - multe garduri trebuiau să fie implatite - nu existau garduri de sârmă.

8. *Când ați devenit un profesionist independent?*

B.B. Timp de douăzeci de ani, am făcut tranzacții cu animale diferite.

9. *Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?*

B.B. Călătoresc în diferite sate din țară și cumpăr animale mici. Li cresc in ferma mea până nu ajung la anumita greutate. Apoi le vând negustorilor.

10. *Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?*

B.B. De fiecare dată când transport animalele, călătoresc împreună cu ele până ajung la client pentru că să fiu sigur că mărfă ajunge vie și în siguranță.

11. *Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?*

B.B. Marfa noastră este cumpărată de diferiți comercianți. Uneori vindem la persoane din Yakimovo și din satele din apropiere.

12. *Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?*

B.B. Comerțul cu animalele este foarte dificil și periculos.

13. *Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?*

B.B. Vreau ca tinerii să muncească, să nu aștepte ca bătrânii să-i hrănească.

14. *Din ce ramură a culturii romilor proveniți?*

B.B. Calderari.

15. *Ce religie mărturisiți?*

B.B. Creștinism.

MUNICIPIU BRUSARȚI

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

1. *Care este numele dvs. și locul în care locuiți?*

Iv. Al. Numele meu este Ivan Alexiev și locuiți în satul Kriva bara.

2. *Ce meserie practicați?*

Iv. Al. Sunt maestru de boluri de lemn, linguri și altele.

3. *Câți ani practicați această meserie?*

Iv. Al. Timp de treizeci de ani.

4. *De la cine ați moștenit meseria?*

Iv. Al. De la tatăl meu și mama mea.

5. *Mentorul / tutorele dvs. de la cine a primit meseria?*

Iv. Al. Ei au învățat meserie de la părinții lor.

6. *Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?*

Iv. Al. În familie am lucrat cu toții. Copiii au mers la școală.

7. *A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?*

Iv. Al. A fost greu pentru mine.

8. *Când ați devenit un profesionist independent?*

Iv. Al. Am învățat de când eram băiat mic să fac boluri de lemn și linguri.

9. *Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?*

Iv. Al. Grinzi proaspete sunt luate și tăiate în plăci și bușteni. Ele sunt lucrate cu daltă și netezite și lustruite manual cu piatră. Pe măsură ce se usucă, vasele se căpează și crăpăturile se umple cu adeziv și tutcal. Apoi sunt lustruite din nou și lăcuite. Lingurile din lemn sunt lustruite în nisip uscat și devin foarte netede.

10. Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?

Iv. Al. Eu călătoresc în toată Bulgaria, mă duc și în România.

11. Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?

Iv. Al. Pe piețele din sate și străzile principale.

12. Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?

Iv. Al. Pot să predau meseria următoarei generații.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

Iv. Al. Șomajul este mare, dar dacă doresc să lucreze, tinerii trebuie să învețe unele meserii.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

Iv. Al. Valach.

15. Ce religie mărturișiți?

Iv. Al. Creștinism.

Lingure de lemn

Bol rotund din lemn cu linguri de lemn

MUNICIPIU VĂLCHEDRĂM

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

1. *Care este numele dvs. și locul în care locuiți?*

Gr. Numele meu este Grisha și vin de la Vălchedrăm, dar acum locuiesc în Germania.

2. *Ce meserie practicați?*

Gr. Sunt un om de gurbet - lucrez în străinătate

3. *Câți ani practicați această meserie?*

Gr. Timp de cincisprezece ani.

4. *De la cine ați moștenit meseria?*

Gr. Nu am avut un loc de muncă în oraș și am cautat existența în străinătate cu rudele.

5. *Mentorul / tutorele dvs. de la cine a primit meseria?*

Gr. În Germania, am învățat să lucrez diferite meserii pe șantiere de construcții.

6. *Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?*

Gr. Am fost în grupe de 100 de persoane și am fost toți străini.

7. *A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?*

Gr. Mi-a fost greu pentru că nu știam limba, dar am urmat cursuri pentru străini și am învățat limba germană. Apoi am urmat cursuri profesionale pentru un muncitor de cofraje și un lucrător de schele.

8. *Când ați devenit un profesionist independent?*

Gr. În Germania, există diferite cursuri profesionale care acordă certificate și dau dreptul muncitorului să practice profesii mai bine plătite.

9. *Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?*

Gr. Lucrările pe șantiere de construcții mari sunt foarte variate, dar există întotdeauna o ordine, iar managerii sunt mereu acolo.

10. *Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?*

Gr. Eu călătoresc adesea, iar când lucrarea se termină pe un loc, călătorim la următorul.

11. *Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?*

Gr. Am lucrat în multe orașe din Germania. Pot lucra în Bulgaria, dar aici plata este mai mică. Mă întorc în mod regulat împreună cu familia și, uneori, lucrez cu rude care lucrează și în construcții.

12. *Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?*

Gr. Vreau ca copiii mei să studieze în Germania, dar să pot veni să lucreze în Bulgaria.

13. *Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?*

Gr. Cel mai bine este, că omul să poate alege unde și cu ce să se ocupe.

14. *Din ce ramură a culturii romilor proveniți?*

Gr. Calderari.

15. *Ce religie mărturișiți?*

Gr. Creștinism – Protestanții.

MUNICIPIU BERKOVİȚA

Chestionar semi-standard pentru un interviu pe temă

„CULTURA ROMILOR ȘI MEȘTEȘUGURILE TRADIȚIONALE“

1. *Care este numele dvs. și locul în care locuiți?*

St. K. Mă numesc Stefan Kirov și locuiesc în Berkovița.

2. *Ce meserie practicați?*

St. K. Sunt un spoitor și lucrez cu vase de cupru.

3. *Câți ani practicați această meserie?*

St. K. Timp de treizeci de ani.

4. *De la cine ați moștenit meseria?*

St. K. Am adoptat meseria de la tatăl meu.

5. *Mentorul / tutorele dvs. de la cine a preluat meseria?*

St. K. Tatăl meu a preluat meseria de la tatăl său.

6. *Câți oameni ați fost la început de învățat și cum ei vă-au învățat meseria?*

St. K. La început am fost eu și fratele meu, dar apoi el a început să se ocupe de altceva.

7. *A fost greu pentru Dumneavoastră, ați dorit să renunțați?*

St. K. Nu am renunțat, am muncit foarte mult.

8. *Când ați devenit un profesionist independent?*

St. K. Când am început să călăresc singur cu căruța.

9. *Ne puteți spune despre procesul de fabricare a produselor dvs.?*

St. K. Vasul de cupru se încălzește pe foc. Apoi, se spală cu acid hidroclorhidric, deoarece staniu se prinde numai pe suprafețe curate. Apoi se curăță cu sodă caustică - pentru a spăla uleiul. Apoi, vasul este frecat cu sol sau nisip. Apoi spălați, aplicați staniu și lustruiți.

10. Călătoriți ca să-vă puteți vinde lucrările?

St. K. Călătorim în orașe - Lom, Montana, uneori mergem în sate.

11. Unde (în ce locuri) oferiți lucrările Dumneavoastră?

St. K. Trecem prin sat, iar dacă cineva vrea să aibă un vas spoit, el îmi dă vasul respectiv și apoi eu îl returnez spoit.

12. Doriți să transmiteți secretele muncii voastre meșteșugarilor generațiilor noi?

St. K. Dacă cineva vrea să învețe, îl voi învăța.

13. Doriți ca meseria dvs. să fie practică de tineri și de ce?

St. K. Meșteșugul este frumos, dar se lucrează greu.

14. Din ce ramură a culturii romilor proveniți?

St. K. Noi suntem Calderari.

15. Ce religie mărturișiți?

St. K. Creștinism.

Orchestra de alamă din Berkovița

Orchestra a fost înființată în anul îndepărtat 1902. Constă în principal din reprezentanți ai comunității rome. Instrumentele sunt achiziționate de la Viena. De-a lungul anilor, Orchestra de alamă a avut un statut diferit - urban, militar, comunal. Participă la diferite evenimente precum: divertisment, concerte, mitinguri, muzică în aer liber și în sala de concerte. Din 1970 aparține Centrului Comunitar Ivan Vazov din Berkovița. Numărul său variază de la 25 la 30 de membri. Orchestra are un repertoriu bogat - uverture, marșuri, valsuri, polkas, mazurci, muzică clasică. În 1995, a fost formată orchestra de alamă Berkovska, condusă de Krassimir Tsvetkov - compozitor, aranjor, trompetist și dirijor. Tradiția rămâne că muzicienii sunt în principal de origine romă. Repertoriul include folclor autentic și prelucrat, marșuri și altele. Orchestra este populară și căutată pe întregul teritoriu Bulgariei. Televiziunea națională bulgară a realizat trei documentare despre formația de alamă de la Berkovița.

Orchestra de alamă Berkovska are apariții de succes la al primul și al doilea Festival Internațional al orchestrelor de alamă din Veria - Grecia, concerte comune cu orchestrele lui Goran Bregovic și Boban Markovic, precum și cu cele mai bune orchestre din SUA, Franța, India, Serbia, Turcia, Macedonia, România.

Orchestra de alamă Berbecska a lansat trei albume solo cu dansuri horo, răchenitsa și muzică populară din toate regiunile Bulgariei.

ANEXA 2:

**LOCURI IDENTIFICATE DE CAZARE, REPERI ȘI INFRASTRUCTURA DE
TRANSPORT ÎN LOCALITĂȚILE MEȘTERILOR / ARTIZANILOR ROMI.**

Localitate	Satul Dolno Linevo
Municipiu	Lom
Drumuri	Orașul Montana – orașul Lom – 52 km / aprox. 47 min.; Drum 81 (nord) – orașul Lom – satul Dolno Linevo - 9.3 km / aprox. 14 min (spre est)
Stațiile de transport public	<p><i>Stația de autobuze – satul Dolno Linevo</i></p> <p><i>Stația de autobuze Lom:</i></p> <p>Adresă: strada „Dunavska” 10;</p> <p>Tel: +359 (0) 971 668 46;</p> <p>Gară Lom – tel. 0887 398 610;</p> <p>Program de lucru 04:30 - 21:30</p> <p><i>Complexul Portuar:</i></p> <p>Adresă : Lom 3600, strada „Pristanistna” 21</p> <p>Tel: +359 971 60 300,</p> <p>Fax: +359 971 60 301</p> <p>e-mail: office@portlom.bg</p> <p>www.portlom.bg</p> <p><i>Stația de autobuze Montana:</i></p> <p>Adresă: Montana, „Hristo Botev” blvd. (viz-a vis de gara);</p> <p>tel : +359 (0) 96 306 770; 0884 405 798;</p> <p>Program de lucru: 06:00 - 20:00</p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;

Locuri de cazare, mese și recreere	<p><i>Restaurant „Valentino“: Adresă: strada „Dunavska” nr. 23, orașul Lom;</i></p> <p><i>Hotel-restaurant „Dunav“: adresă: piața „Nachev” nr. 1, 3600 Boruna, orașul Lom</i></p>
Centre de informare și vizitare	<p><i>MONTANA – centru de informare turistic</i></p> <p>Orașul Montana 3400, strada „Tsar Boris III" 2 (aproape de piață), în clădirea Muzeului Istoric - orașul Montana,</p> <p>tel: 096 / 30-74-81, tel: 096 / 30-51-56</p>
Repere naturale din zonă	<p><i>Zona protejată „Mominbrod mlaștină ”; Zona protejată: „Lac cu pește Orsoya“; Zone protejate: „Tsibar mlaștină ”, „Orsoya“, „Lacuri cu pește Orsoya ”, fluviul Dunare, râul Lom, insula Dobrina ;</i></p>
Repere culturale și istorice din zonă	<p><i>Observatorul Turnului de Foc;</i></p> <p><i>Muzeul istoric, orașul Lom;</i></p> <p><i>Cetatea antică "Almus";</i></p> <p><i>Necropolis (epoca târzie a bronzului) (satul Orsoya); Monumentele lui Krâstio Pișurka (orașul Lom) și Tseko Voyvoda (satul Zamfir);</i></p>
Facilități sportive din zonă	<p><i>Sala de sport din orașul Lom (în curs de renovare majoră).</i></p>

Localitate	Satul Gabrovnîța
Municipiu	Montana
Drumuri	Orașul Montana – satul Gabrovnîța pe drum nr. 81 (nord) 16.7 km / aprox. 20 min
Stațiile de transport public	<p><i>Stație de autobuze și gara – satul Gabrovnîța</i></p> <p><i>Montana Bus station:</i></p> <p>Adresă: orașul Montana, bul. „Hristo Botev” (vizavi de gara);</p> <p>tel : +359 (0) 96 306 770; 0884 405 798; Program de lucru: 06:00 - 20:00</p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;
Locuri de cazare, mese și recreere	<p>3400 Montana Centru, orașul Montana</p> <p>tel: 096 306 310</p> <p><i>Hotel de familie „Ring“:</i> pe malul barajului „Ogosta”, la 2 km de le oraș;</p> <p><i>Park-hotel „Zhitomir“;</i> adresă: piața „Zheravitsa“ nr.1, 3400 Montana Centru, orașul Montana</p> <p>tel: 096 306 176</p> <p><i>Hotel „Montana“:</i> orașul Montana, Bul. „3-Mart“ nr. 120, tel. 096300404</p> <p><i>Hotel „Vesta“:</i> adresă: strada „Tsar Simeon“ 10, 3400 Montana Centru, orașul Montana</p> <p>tel: 096 305 720</p>

<p>Centre de informare și vizitare</p>	<p><i>MONTANA – centru de informare turistic</i></p> <p>Orașul Montana 3400, strada „Tsar Boris III” 2 (aproape de piață), în clădirea Muzeului Istoric - orașul Montana,</p> <p>tel: 096 / 30-74-81, tel: 096 / 30-51-56</p>
<p>Repere naturale din zonă</p>	<p><i>Zone protejate „Kitkata“; „Sto ovtsi“; peșteri – satul Dolno Belotintsi („Imaneto“, „Lisicha dupka“, „Mecha dupka“, „Mechi dupki“, „Yamata“);</i></p> <p><i>Baraje – „Osogovo“, „Chernila“, „Dobri dol“, „Lipoveț“, „Yagodnik“, „Lipen“, „Doctor Yosifovo“, „Dolna Voda“, „Klisurița“;</i></p> <p><i>Râuri – Ogosta, Vinishka bara, Botunya, Shugavița, Rikoshka bara;</i></p>
<p>Repere culturale și istorice din zonă</p>	<p><i>Biserici: „Sft.Sf. Cyril si Methodie” si Biserica baptistă evanghelică, orașul Montana; Sf. Nicholae, 1866 (satul Belotinți); „Sf. Nikolae” (satul Gorna Verenița – monument național de cultură); „Sf. Arhanghelul Mihail”, satul Virov;</i></p> <p><i>Bisericile medievale: "Sf. Nicola" (Dolna Verenița) și "Sf. Patruzezi de mucenici" (satul Lipen);</i></p> <p><i>Cetatea antică "Kastra ad Montanesium", Montana;</i></p> <p><i>Muzeul Regional de Istorie, Montana; Expoziția arheologică lapidarium, orașul Montana;</i></p>
<p>Facilități sportive din zonă</p>	<p><i>Complexul sportiv Ogosta (stadion și sală de sport mare), orașul Montana;</i></p> <p><i>Sala de sport "Mladost", oraș Montana;</i></p>

	<p><i>Spațiile de joacă sportive din vecinătate pentru baschet și fotbal, precum și loc de joacă pentru șah în Grădina orașului central, orașul Montana;</i></p> <p><i>Centrul de fitness "Spartak", orașul Montana;</i></p> <p><i>Teren de golf și teren de tenis, orașul Montana;</i></p> <p><i>Platformă de skateboard în "Sunny Garden", orașul Montana;</i></p> <p><i>Complexul sportiv Augusta,</i></p> <p><i>Barajul Ogosta, lângă Montana;</i></p> <p><i>Stadioane rurale (18 buc.).</i></p>
--	--

Localitate	Satul Vършеќ
Municipiu	Vършеќ
Drumuri	Oraşul Montana – oraşul Vършеќ - 33 km / aproximativ 37 min (sud-est)
Staţiile de transport public	<p><i>Staţie de autobuze Vършеќ:</i> adresă: strada „Hristo Botev nr. 56, 3540 oraşul Vършеќ, tel.: 087 999 2089</p> <p><i>Staţie de autobuze Montana:</i> Adresă: oraşul Montana, bul. „Hristo Botev” (vizavi de gara); tel : +359 (0) 96 306 770; 0884 405 798; Program de lucru 06:00 - 20:00</p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;
Locuri de cazare, mese şi recreere	<p><i>SPA hotel „Medicus”:</i> Adresă: oraş Vършеќ, 3540, strada „Republica“nr. 87 tel.: +359 (0) 9527 2050 e-mail: book@medikus.bg, reception@medikus.bg</p> <p><i>Hotel „Tintyava“:</i> Adresă: oraş Vършеќ 3540, strada „V.Levski” nr. 16 Tel.: +359 (0) 9527 2274</p>

Hotel „Vārshet ”:

Adresă: Vārshet 3540, stradă „Republica“

nr.126, tel.: +359 (0) 9527 2109

www.hotelsvarshetz.hit.bg

Hotol complex „Ata”:

Adresă: oraş Vārshet 3540, strada „Dr.

Constantin Penev”, nr. 1A

tel +359 (0) 2 816 44 22,

+359 (0) 882 099 900

e-mail: office@ata-spa.bg

www.ata-spa.bg

SPA Hotel „Sunny Garden”:

Adresă: oraşul Vārshet 3540, starda

„Republica“ nr. 6, tel:+359 (0) 9527 2480

e-mail: hotel@sunnygarden-spa.com

www.sunnygarden-spa.com

Hotel de familie „Prespa”:

Oraşul Vārshet 3540, strada „Botunya“ 2

Tel .:+359 (0) 9527 31 911

e-mail: prespa@pre-spa.bg

www.pre-spa.bg

Casa de oaspeti „Sfântu Gheorge”:

Vārshet 3540, bul „Republica“, 107

tel: +359 (0) 878 992 389

	e-mail: georgi1331@abv.bg
Centre de informare și vizitare	<p><i>BERKOVITSA – Centru de informare turistica:</i></p> <p>Adresă: orașul Berkovița 3500, piața„Yordan Radichkov" nr. 2</p> <p>tel.: 0953 / 8-86-82;</p> <p>Program de lucru: de la 8,00 pana la 17,00 .</p>
Repere naturale din zonă	<p><i>Izvoarele minerale – orașul Spanchevți și satul Spanchevți;</i></p> <p>Vârful Todorini kukli;</p> <p>Râul Orloshtița; zona Vodopada ; zona Zeleni del;</p> <p>Eco-traseu „Ivanchova polyana";</p> <p>Parcul „Sunny garden",</p> <p>Bulevardul cu copacii Plane și Parcul Urban Pădure;</p> <p><i>Teritorii protejate – Racul natural „Vrachanski balkan"; zona Bialata voda;</i></p> <p>Cascadă „Raiski kat".</p>
Repere culturale și istorice din zonă	<p><i>Trasee antice tracice, romane și bizantine „Medeka“ (orașul Vărshet);</i></p> <p><i>Ruinele cetăților romane: Zanozhene – orașul Vărshet, saturi Cherkaski village și Dolno Orizovo;</i></p> <p><i>Galeria de arte;</i></p> <p><i>Museul de istorie;</i></p>

	<p><i>Bansko casino și Baie minerală (vechi - 1910 și nouă), orașul Vărshet;</i></p> <p><i>Biserici: „Sf. Ascensiune "și" Sf. George Victorul", în orașul Vărshet;</i></p> <p><i>Mănăstirea Klisurski "Sf. Chiril și Metodie", satul Tsvetkova Bara.</i></p>
Facilități sportive din zonă	<p>Cel mai mare parc de frânghie din Bulgaria este situat în orașul Vărshet și are 45 de elemente de frânghie. În parc sunt construite două locuri de joacă, o zonă de fitness, un loc de joacă pentru skateboarding. Elementele sunt concepute pentru vârste diferite - copii, adulți și persoane în vârstă;</p> <p>Stadionul și terenul de fotbal multifuncțional, în orașul Vărshet;</p> <p>Teren de joacă multifuncțional în Parcul Borov (baschet și volei);</p> <p>Piscine cu apă minerală - orașul Vărshet și satul Spanchevți.</p>

Localitate	Orașul Berkovița
Municipiu	Berkovița
Drumuri	Orașul Montana – orașul Berkovița - 24.8 km / aprox 27 min
Stațiile de transport public	<i>Stația de autobuze Berkovița:</i>

	<p>tel: +359 (0) 953 3574;</p> <p><i>Gară Berkovița: tel 095 33 014</i></p> <p><i>Stația de autobuze Montana: oraș Montana, bul. „Hristo Botev“ (vizaci de gara); Tel .: +359 (0) 96 306 770;</i></p> <p><i>Gara Montana - tel. 0884 405 798; Program de lucru 06:00 - 20:00</i></p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;
Locuri de cazare, mese și recreere	<p><i>Hotel - restaurant „Salvia“;</i></p> <p><i>Hotel „International“</i></p> <p><i>Hotel - restaurant „Ashiklar Eko“</i></p> <p><i>Hotel „Vodenițata“</i></p> <p><i>Hotel UKK EOOD</i></p> <p><i>Hotel „Casă veche“</i></p> <p><i>Hotel „General’s house“</i></p> <p><i>Hotel „Yordanova house“</i></p> <p><i>Hotel „Evia“</i></p> <p><i>Hotel de familie „Gelov“</i></p>
Centre de informare și vizitare	<p><i>BERKOVITĂ – Centru de informare turistica:</i></p> <p>Adresă: orașul Berkovița 3500, piața „Yordan Radichkov” nr. 2</p> <p>tel.: 0953 / 8-86-82;</p> <p>Program de lucru: de la 8,00 pana la 17,00</p>
Repere naturale din zonă	<i>Haidushki vodopadi (cascade), orașul</i>

	<p>Berkovița;</p> <p>Vârful Kom; Vârful Todorini kukli;</p> <p>Zone: Ashiklar, Sinia vir, Prashkovița, <i>Lekovito kladenche</i> (eco-traseu, satul Balyovița);</p> <p><i>Barajul „Gaganița”</i> (satul Gaganița);</p> <p><i>Teritorii protejate</i> - Parcul „Vrachanski Balkan“, <i>Mramorna pestera (Pestera de marmură) și Haidushki vodopadi (cascade)</i> (eco-traseu), „<i>Shabovița</i>“ (eco-traseu), orașul Berkovița; „<i>Uruchnik</i>“ (satul Barzia);</p>
<p>Repere culturale și istorice din zonă</p>	<p><i>Cetatea antică și medievală "Kaleta"</i>, orașul Berkovița;</p> <p><i>Galeria de Artă, orașul Berkovița;</i></p> <p><i>Muzeul Etnografic, orașul Berkovița; Turnul cu ceas, orașul Berkovița;</i></p> <p><i>Cetatea antică "Kastră ad Montanesium", orașul Montana;</i></p> <p><i>Muzeul Regional de Istorie, orașul Montana;</i></p> <p><i>Expoziția arheologică Lapidarium, orașul Montana; Kaleto, zona Kuriite - rămășițe ale cetății medievale; Mănăstirea Clisurski "Sf. Sf. Chiril și Metodie“;</i></p> <p><i>Biserici: „Nașterea Fecioarei" și "Sfântul Nicolae Lucrătorul de Minuni", orașul Berkovița.</i></p>

Facilități sportive din zonă	<p><i>Complexul „Kom“;</i></p> <p><i>Sala de sporturi, orașul Berkovița;</i></p> <p><i>Stadionul în orașul Berkovița, satele Zamfirovo, Borovți, Barzia și Yagodovo.</i></p>
-------------------------------------	--

Localitate	Satul Gorno Damyanovo
Municipiu	Gorno Damyanovo
Drumuri	<p>Orașul Montana – satul Georgi Damyanovo</p> <p>19.2 km / aprox. 24 min</p>
Stațiile de transport public	<p><i>Stația de autobuze – satul Georgi Damyanovo</i></p> <p><i>Stația de autobuze Montana:</i></p> <p>Adresă: orașul Montana, bul. „Hristo Botev”(vizavi de gara);</p> <p>tel: +359 (0) 96 306 770; 0884 405 798; Program de lucru 06:00 - 20:00;</p> <p><i>Stația de autobuze – satul Georgi Damyanovo</i></p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;
Locuri de cazare, mese și recreere	<p><i>Complexul „Pod chardaka” – satul Georgi Damyanovo:</i></p> <p>Adresa: după mănăstirea Lopushanski „Sfântul Ioan Botezătorul”, spre satul Pomezhdin;</p> <p>Phone.: 0877 15 18 16 – recepție; 0896 82 19 13</p>

	<p>– Administrator;</p> <p>e-mail: info@chardaka-lopushna.com</p>
Centre de informare și vizitare	<p><i>MONTANA – centru de informare turistic</i></p> <p>Orașul Montana 3400, strada „Tsar Boris III” 2 (aproape de piață), în clădirea Muzeului Istoric - orașul Montana,</p> <p>tel: 096 / 30-74-81, tel: 096 / 30-51-56</p>
Repere naturale din zonă	<p><i>Barajul „Balova shuma“;</i></p> <p><i>Râul: Kopilovska, Dalgodelska and Ogosta; Eco-traseu „Deyanița“;</i></p> <p><i>Vârful Tritre chuki;</i></p> <p><i>Cascadă „Razhena bara“;</i></p> <p><i>Zonă Latinska cheshma;</i></p> <p><i>Teritorii protejate – „Vodnia skok“; cascadă „Lanzhin“; cascadă „Durshin“; „Usketo“;</i></p> <p><i>Zone protejate - „Vrachanski balkan“; „Stara planiana de vest și Pre-Balkan“.</i></p>
Repere culturale și istorice din zonă	<p><i>Complex memorial „Balova shuma”, satul Gavril Genovo;</i></p> <p><i>Templul tracic - sanctuar, satul Kopilovți;</i></p> <p><i>Dealul tracic - Aldintsi village, satul Kopilovți;</i></p> <p><i>Cetatea romană – zona Gradishki kamak, satul Kopilovți;</i></p> <p><i>Casa de muzeu din „Georgi Damyanovo”, satul Georgi Damyanovo</i></p> <p><i>Mănăstirea Lopushanski " Sfântul Ioan</i></p>

	Precursor”.
Facilități sportive din zonă	<i>Stadionul</i> (stare proastă), satul Georgi Damyanovo;

Localitate	Satul Asparuhovo
Municipiu	Medkoveț
Drumuri	orașul Montana – satul Asparuhovo - 36 km / aprox. 39 min (spre nord)
Stațiile de transport public	<p><i>Stația de autobuze Montana:</i></p> <p>Adresă: orașul Montana, bul. „Hristo Botev”(vizavi de gara);</p> <p>tel: +359 (0) 96 306 770; 0884 405 798; Program de lucru 06:00 - 20:00.</p> <p><i>Stația de autobuze și gara – gara Medkoveț – tel</i></p> <p>0882244793 – satul Medkoveț</p> <p><i>Stația de autobuze – satul Asparuhovo.</i></p> <p><i>Stația de autobuze Lom:</i></p> <p>Adresă: strada „Dunavska” 10;</p> <p>Tel: +359 (0) 971 668 46;</p> <p>Gară Lom – tel. 0887 398 610;</p> <p>Program de lucru 04:30 - 21:30</p> <p><i>Complexul Portuar:</i></p> <p>Adresă : Lom 3600, strada „Pristanistna” 21</p> <p>Tel: +359 971 60 300,</p> <p>Fax: +359 971 60 301</p> <p>e-mail: office@portlom.bg</p> <p>www.portlom.bg</p>
Accesibilitate - moduri de	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;

transport	
Locuri de cazare, mese și recreere	<p><i>Hotel „Ogosta“</i>: adresă: Bul „Peyo Yavorov“, 1, 3400 Montana Centru, Montana; tel.: 096 306 310</p> <p><i>Hotel de familie „Ring“</i>: pe malul barajului „Ogosta”, la 2 km din oraș;</p> <p><i>Park-hotel „Zhitomir“</i>; adresă : piața „Zheravitsa“ 1, 3400 Montana Centru, Montana Tel: 096 306 176</p> <p><i>Hotel „Montana“</i>: orașul Montana, Bul. „3-Mart“ 120, tel. 096300404</p> <p><i>Hotel „Vesta“</i>: adresă : strada „Tsar Simeon“ nr.10, 3400 Montana Centru, Montana tel: 096 305 720</p>
Centre de informare și vizitare	<p><i>MONTANA – centru de informare turistic</i></p> <p>Orașul Montana 3400, strada „Tsar Boris III” 2 (aproape de piață), în clădirea Muzeului Istoric - orașul Montana, tel: 096 / 30-74-81, tel: 096 / 30-51-56</p>
Repere naturale din zonă	<p><i>Zone protejate</i>: râul Lom, "Tsibarsko blato", "Mominbrodsko blato", "Orsoya", "Pescuitul Orsoya", <i>Zonă protejată</i> - pescuitul Orsoya;</p> <p><i>Râuri</i>: Dunăre, Lom;</p> <p><i>Insula</i> Dobrina;</p>
Repere culturale și istorice din zonă	<p><i>Turnul de Foc - Observatorul; Muzeul Istoric,</i></p> <p><i>Cetatea Antică "Almus", monumentele lui Krastyo</i></p>

	<p><i>Pishurka și Tseko Voyvoda, orașul Lom; Necropolis, satul Orsoya; Colecția muzeală, satul Medkoveț; Mănăstirea Brusarski "St.Archangel Mihael "; biserica „St.Petka“, oraș Brusartsi; biserica „Sf. Nicolae cel Vechi " (Borunska biserica), biserica „Sf. Nicolae cel Nou ", Templul Catedralei "Adormirea Maicii Domnului", orașul Lom; biserica„Sf. Paraskeva", satul Medkoveț.</i></p>
Facilități sportive din zonă	<p><i>Stadion, sala de fitness și tenis, satul Medkoveț</i></p>

Localitate	Orașul Vălchedrăm
Municipiu	Vălchedarăm
Drumuri	Orașul Monatana – orașul Vălchedrăm - 43 km / aprox. 49 min (spre nord)
Stațiile de transport public	<p><i>Stația de autobuze Montana:</i> adresă: Montana, bul. „Hristo Botev“ (vizavi de gara); Tel: +359 (0) 96 306 770;</p> <p><i>Gară Montana</i> - tel. 0884 405 798; Program de lucru 06:00 - 20:00;</p> <p><i>Stația de autobuze – oraș Vălchedrăm</i></p> <p><i>Stația de autobuze Lom:</i> Adresă: strada „Dunavska” 10; Tel: +359 (0) 971 668 46;</p> <p><i>Gară Lom</i> – tel. 0887 398 610; Program de lucru 04:30 - 21:30</p> <p><i>Complexul Portuar:</i> Adresă : Lom 3600, strada „Pristanistna” 21 Tel: +359 971 60 300, Fax: +359 971 60 301 e-mail: office@portlom.bg; www.portlom.bg</p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;
Locuri de cazare, mese și recreere	<i>Hotel „Ogosta“:</i> adresă: Bul „Peyo Yavorov“, 1, 3400 Montana Centru, Montana; tel.: 096 306 310

	<p><i>Hotel de familie „Ring“: pe malul barajului „Ogosta”, la 2 km din oraș;</i></p> <p><i>Park-hotel „Zhitomir“; adresă : piața „Zheravitsa“ 1, 3400 Montana Centru, Montana</i></p> <p>tel: 096 306 176</p> <p><i>Hotel „Montana“: orașul Montana, bul. „3-Mart“ nr. 120, tel. 096300404</i></p> <p><i>Hotel „Vesta“: adresă: strada „Tsar Simeon“ nr,10, 3400 Montana Centru, Montana;</i></p> <p><i>Restaurant „Valentino“: adresă: strada „Dunavska” nr. 2, orașul Lom;</i></p> <p><i>Hotel-restaurant „Dunav“: adresă: piața „Nachev” 1, 3600 Boruna, Lom.</i></p>
Centre de informare și vizitare	<p><i>MONTANA – centru de informare turistic</i></p> <p>Orașul Montana 3400, strada „Tsar Boris III" 2 (aproape de piață), în clădirea Muzeului Istoric - orașul Montana,</p> <p>tel: 096 / 30-74-81, tel: 096 / 30-51-56;</p>
Repere naturale din zonă	<p><i>Zone protejate: „Tsibarsko blato", „Zlatiyata", „Țibritsa";</i></p> <p><i>Spații protejate: Rezerva întreținută „Ibisha“ barajul „Lipnița“; insula Țibar; râul Țibritsa;</i></p>
Repere culturale și istorice din zonă	<p>Situri arheologice: <i>Cetatea antică românească "Cebrus" (secolul I d.Hr.) și fabrica de caramida antică, satul Dolni Țibar;</i></p> <p>Situri religioase: "Sf. Parascheva (1936) și Biserica</p>

	<i>Adventistă de Ziua a Șaptea, Vălchedrăm; Biserica creștină "Isus este Domnul ", Dolni Țibar.</i>
Facilități sportive din zonă	<i>Stadione: orașul Vălchedrăm, satele Zlatia și Septemvriți;</i> <i>Teren de joacă pentru baschet orașul Vălchedrăm;</i> <i>Piscina în orașul Vălchedrăm;</i> În satul Dolni Țibar a fost construit un complex sportiv multifuncțional.

Localitate	satul Gorna Kovachița
Municipiu	Chiprovți
Drumuri	Orașul Montana - satul Gorna Kovachița - 21.4 km / aproximativ 28 min (nord)
Stațiile de transport public	<i>Stația de autobuze Montana:</i> adresă: Montana, bul. „Hristo Botev“ (vizavi de gara); Tel: +359 (0) 96 306 770; <i>Gară Montana</i> - tel. 0884 405 798; Program de lucru 06:00 - 20:00; <i>Gară Montana:</i> tel. 0884 405 798;; <i>Stația de autobuze:</i> satul Gorna Kovachitsa
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;
Locuri de cazare, mese și recreere	<i>Hotel-tavernă „Gostopriemnitsa”</i> , orașul Chiprovți <i>Hotel-tavernă „Pavlova kasta”</i> , orașul Chiprovți <i>Casă de oaspeți și tavernă „Torlațite”</i> , Chiprovți
Centre de informare și vizitare	<i>CHIPROVȚI – centru de informare turistică</i> Orașul Chiprovți 3460, 27 strada „Pavleto”, tel/fax: 09554 / 29-10, GSM: 0885 / 25-84-05, program de lucru: de la 9,00 la 16,45.
Repere naturale din zonă	<i>Eco-trasee:</i> „Deyanița“; „Damyanița“ – cascadă Chiprovski; <i>Zone protejate:</i> ПЗ „Pestera „Mishin kamak“; 3М „Kopren – Ravno buche – Kalimanița – Deyanița“;

	<p>PA „Sto obtsi“ și PA „Ravnesnsko gradiste“;</p> <p>Koprenska; cascade Koprenski (Durshin skok, Voden skok and Lanzhin skok);</p> <p><i>Zone protejate: "Balcanii de Vest" și "Vest Stara Planina și Prebalkan";</i> <i>Formatie de stânci „Momin kamik“;</i></p> <p><i>baraje – „Martinovo“ și „Gorna Kovachița“;</i></p> <p>vârful Midzhur (muntele Chiprovska – râurile Lom și Timok curg de aici);</p>
<p>Repere culturale și istorice din zonă</p>	<p><i>„Sharena cheshma”, Muzeul istoric, Muzeul etnografic "Katerinina kasta", Monumentul poporului a murit în răscoala Chiprovți, orașul Chiprovți; Cetatea "Kiproveț"; Zona mănăstirii Gushovski, rămâne din biserica de piatră; biserica "Sf. Ascensiune a lui Hristos", ruinele catedralei și mănăstirii catolice „Sancta Maria”, oraș Chiprovți; Mănăstirea Chiprovți „Sf.Ioan Rilski“, mun. Chiprovți; Mănăstirea Lopushanski "Sf. Ioan Precursorul", satul Georgi Damyanovo.</i></p>
<p>Facilități sportive din zonă</p>	<p><i>Stadionul din orașul Chiprovți și din satul Prevala;</i></p> <p><i>Sala de sport din orașul Chiprovți;</i></p> <p><i>În Chiprovți a fost construit un nou complex sportiv.</i></p>

Localitate	Satul Kriva Bara
Municipiu	Brusarți
Drumuri	Oraș Montana – oraș Brusarți - 37 km / aprox. 47 min
Stațiile de transport public	<p><i>Stația de autobuze Montana:</i> adresă: Montana, bul. „Hristo Botev“ (vizavi de gara); Tel: +359 (0) 96 306 770;</p> <p><i>Gară Montana</i> - tel. 0884 405 798; Program de lucru 06:00 - 20:00;</p> <p><i>Stația de autobuze și gara Brusarți</i> – tel. 0882 428 635; program de lucru 05:30 - 17:30 – orșul Brusarți;</p> <p><i>Stația de autobuze în satul Kriva banya;</i></p> <p><i>Stația de autobuze Lom:</i> Adresă: strada „Dunavska” 10; Tel: +359 (0) 971 668 46; Gară Lom – tel. 0887 398 610; Program de lucru 04:30 - 21:30</p> <p><i>Complexul Portuar:</i> Adresă : Lom 3600, strada „Pristanistna” 21 Tel: +359 971 60 300, Fax: +359 971 60 301 e-mail: office@portlom.bg; www.portlom.bg</p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;

<p>Locuri de cazare, mese și recreere</p>	<p><i>Hotel „Ogosta“</i>: adresă: Bul „Peyo Yavorov“, 1, 3400 Montana Centru, Montana; tel.: 096 306 310</p> <p><i>Hotel de familie „Ring“</i>: pe malul barajului „Ogosta”, la 2 km din oraș;</p> <p><i>Park-hotel „Zhitomir“</i>; adresă : piața „Zheravitsa“ 1, 3400 Montana Centru, Montana Tel: 096 306 176</p> <p><i>Hotel „Montana“</i>: orașul Montana, Bul. „3-Mart“ 120, tel: 096300404</p> <p><i>Hotel „Vesta“</i>: adresă : strada „Tsar Simeon“ nr.10, 3400 Montana Centru, Montana;</p> <p><i>Restaurant „Valentino“</i>: adresă: stradă „Dunavska” nr.23, orașul Lom;</p> <p><i>Hotel-restaurant „Dunav“</i>: adresă: piața „Nachev” nr.1, 3600 Boruna, Lom.</p>
<p>Centre de informare și vizitare</p>	<p><i>MONTANA – centru de informare turistic</i></p> <p>Orașul Montana 3400, strada „Tsar Boris III” 2 (aproape de piață), în clădirea Muzeului Istoric - orașul Montana, tel: 096 / 30-74-81, tel: 096 / 30-51-56</p>
<p>Repere naturale din zonă</p>	<p><i>Aria protejată</i>: "Lacul cu pește Orsoya"; <i>Zonele proiectate</i>: "Țibarsko blato", "Mominbrodsko blato", "Orsoya", "Lacul cu pește Orsoya"; <i>Râuri</i>: Dunare și Lom; insula Dobrina.</p>
<p>Repere culturale și istorice din</p>	<p>Brusarski Monastery „St.Archangel Mihael“;</p>

<p>zonă</p>	<p><i>biserici: „Sf.Petka“, orașul Brusartsi; „Sf.Nikola cel Vechi" (Borunska biserică); „Sf.Nikola cel Nou"; Templul Catedralei "Adormirea Maicii Domnului", orașul Lom; „St.Paraskeva", satul Medkoveț;</i></p> <p><i>Turnul de Foc - Observatorul; Muzeul Istoric, Cetatea Antică "Almus", monumentele lui Krastyo Pishurka și Tseko Voyvoda, orașul Lom;</i></p> <p><i>Necropolis, satul Orsoya; Colecția muzeală, Medkoveț.</i></p>
<p>Facilități sportive din zonă</p>	<p><i>Mini teren de fotbal în orașul Brusartși</i></p> <p><i>În toate satele există stadioane în stare proastă.</i></p>

Localitate	Satul Gromshin
Municipiu	Boychinovți
Drumuri	Orașul Montana – satul Gromshin - 30 km / aprox. 38 min (nord-est)
Stațiile de transport public	<p><i>Stația de autobuze Montana:</i></p> <p>Adresă: Montana, bul. „Hristo Botev” (vizavi de gara); tel: +359 (0) 96 306 770; 0884 405 798; Program de lucru: 06:00 - 20:00</p> <p><i>Stația de autobuze și gara– orașul Boychinovți</i></p> <p><i>Stația de autobuze Lom:</i></p> <p>Adresă: strada „Dunavska” 10; Tel: +359 (0) 971 668 46; Gară Lom – tel. 0887 398 610; Program de lucru 04:30 - 21:30</p> <p><i>Complexul Portuar:</i></p> <p>Adresă : Lom 3600, strada „Pristanistna” 21 Tel: +359 971 60 300 Fax: +359 971 60 301 e-mail: office@portlom.bg www.portlom.bg</p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;
Locuri de cazare, mese și recreere	<i>Hotel „Ogosta“</i> : adresă: Bul „Peyo Yavorov“, 1, 3400 Montana Centru, Montana; tel.: 096 306 310

	<p><i>Hotel de familie „Ring“: pe malul barajului „Ogosta” , la 2 km din oraș;</i></p> <p><i>Park-hotel „Zhitomir“; adresă : piața „Zheravitsa“ 1, 3400 Montana Centru, Montana</i></p> <p><i>Tel: 096 306 176</i></p> <p><i>Hotel „Montana“: orașul Montana, Bul. „3-Mart“ 120, tel 096300404</i></p> <p><i>Hotel „Vesta“: adresă : strada „Tsar Simeon“ nr.10, 3400 Montana Centru, Montana;</i></p>
Centre de informare și vizitare	<p><i>MONTANA – centru de informare turistic</i></p> <p><i>Orașul Montana 3400, strada „Tsar Boris III" nr.2 (aproape de piață), în clădirea Muzeului Istoric - orașul Montana,</i></p> <p><i>tel: 096 / 30-74-81, tel: 096 / 30-51-56.</i></p>
Repere naturale din zonă	<p><i>Rivers: Ogosta, Botunya; Ribine;</i></p> <p><i>Mountain Pastrina; dam „Madanska bara”; Protected zones „Pastrina” and „Portitovtsi-Vladimirovo”;</i></p>
Repere culturale și istorice din zonă	<p><i>Situri arheologice: urme ale așezărilor și moundurilor tracice (trib tribal); un obiect din zona Grado, satul Ohrid; rămășițe ale unei cetăți romane și ale unui drum - zona Kaleto, satul Portitovți (monument de cultură de importanță națională); Rămășițele cetății tracice și romane - movilele Kostadin, Lehchevo și Kaleto, satul Erden; Morminte tracice - satele Pali lula și Ohrid (al 2-lea mileniu î.Hr.); Cetatea târzie romană</i></p>

	<p>- zona Kaleto, satul Marchevo;</p> <p><i>Biserici: "Sf. Mucenicul George Victorii ", 2007 (orașul Boychinovți); "Sf. Nikolay ", 1882 (satul Lehchevo) și "Sf. Nikolay factor de minuni ", 1860 (satul Vladimirovo); "Sf. Dimitar", 1867 (satul Ohrid) Mănăstirea creștină timpurie "Sf. Ivan Pusty (folosit până în secolul al XIX-lea, monument de cultură de importanță națională).</i></p>
<p>Facilități sportive din zonă</p>	<p><i>Centrul Forțelor Aeriene și centrele de zbor extreme din nord-vestul Bulgariei "Ava Sport", satul Erden - concursuri naționale și internaționale;</i></p> <p><i>Stadioane de fotbal și locuri de joacă în orașul Boychinovți, satele Lehchevo, Erden, Vladimirovo și Kobilyak.</i></p>

Localitate	Satul Yakimovo
Municipiu	Yakimovo
Drumuri	Orașul Montana – satul Yakimovo - 31 km /aprox 34 min (spre nord)
Stațiile de transport public	<p><i>Stația de autobuze Montana:</i></p> <p>Adresă: orașul Montana, bul. „Hristo Botev”(vizavi de gara);</p> <p>tel: +359 (0) 96 306 770; 0884 405 798; Program de lucru 06:00 - 20:00 h.</p> <p><i>Stația de autobuze – satul Yakimovo.</i></p> <p><i>Stația de autobuze Lom:</i></p> <p>Adresă: strada „Dunavska” 10;</p> <p>Tel: +359 (0) 971 668 46;</p> <p>Gară Lom – tel. 0887 398 610;</p> <p>Program de lucru 04:30 - 21:30</p> <p><i>Complexul Portuar:</i></p> <p>Adresă : Lom 3600, strada „Pristanistna” 21</p> <p>Tel: +359 971 60 300,</p> <p>Fax: +359 971 60 301</p> <p>e-mail: office@portlom.bg</p> <p>www.portlom.bg</p>
Accesibilitate - moduri de transport	Autoturism, autobuz, bicicletă, pe jos;
Locuri de cazare, mese	<i>Hotel „Ogosta“</i> : adresă: Bul. „Peyo Yavorov“, 1, 3400

<p>și recreere</p>	<p>Montana Centru, Montana;</p> <p>Tel.: 096 306 310</p> <p><i>Hotel de familie „Ring“</i>: pe malul barajului „Ogosta”, la 2 km de oraș;</p> <p><i>Park-hotel „Zhitomir“</i>; adresă : piața „Zheravitsa“ 1, 3400 Montana Centru, Montana</p> <p>Tel: 096 306 176</p> <p><i>Hotel „Montana“</i>: orașul Montana, Bul „3-Mart“ 120, tel. 096300404</p> <p><i>Hotel „Vesta“</i>: adresă : strada „Tsar Simeon“ 10, 3400 Montana Centru, Montana;</p> <p><i>Restaurant „Valentino“</i>: adresă: strada „Dunavska” 23, orașul Lom;</p> <p><i>Hotel-restaurant „Dunav“</i>: adresă: piața „Nachev” 1, 3600 Boruna, Lom.</p>
<p>Centre de informare și vizitare</p>	<p><i>MONTANA – centru de informare turistic</i></p> <p>Orașul Montana 3400, strada „Tsar Boris III” 2 (aproape de piață), în clădirea Muzeului Istoric - orașul Montana, tel: 096 / 30-74-81, tel: 096 / 30-51-56.</p>
<p>Repere naturale din zonă</p>	<p><i>Zone protejate</i>: „Tsibarsko blato”, „Zlatiata”, „Țibrița”;</p> <p><i>Teritorii protejate</i>: ЗМ "Insula Țibar “; ПЗ „Drumkite“, ПЗ „Chukara“, ПЗ „Belia piasak“, ПЗ „Chilkovia vir“, ПЗ „Asparuhovia val “, satul Dulgodeltsi;</p> <p><i>baraj "Lipnița"; insula Țibar;</i></p> <p><i>Râuri</i>: Țibrița și Dunăre.</p>
<p>Repere culturale și</p>	<p>„Asparuhovia val", satul Dulgodeltsi;</p>

istorice din zonă	<p>în 1972 sa găsit o comoară de argint în apropierea satului Yakimovo, care se află la MNI, Sofia; Biserici "Sf. Paraskeva "(1936); Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea, orașul Vălchedrăm; "Adormirea Maicii Domnului", satul Cherni Vrah; "Sf. Petka" (1835), satul Dolno Țerovene;</p>
Facilități sportive din zonă	<p><i>Săli de balet și de cultură în Centrul multifuncțional pentru evenimente sociale, culturale și sportive, satul Dulgodelci;</i></p> <p><i>Sală curling, centru de fitness și piscină, satul Yakimovo;</i></p> <p><i>Stadion / terenuri de joacă - satul Yakimovo și satul Dulgodelci;</i></p> <p><i>Pescuit.</i></p>

Satul Yakimovo, Biserica "St. Ascension"

Mijloacele traditionale de trai in satul Yakimovo

Borislav Vilarov

Managerul PIC, SRL

ProImage and Communication, SRL

P.I.C, SRL / PIC, SRL

Sofia, complex „Yavorov“

strada „Tsar Ivan Asen II“ 1, entr. 2, et., ap. 15

GSM: 0888 61 50 59

E-mail: vilarowbg62@gmail.com

AGENȚIA PENTRU DEZVOLTARE REGIONALĂ ȘI CENTRUL DE AFACERI 2000
Bulgaria, 3400 Montana, strada „Alexander Batemberg” 2
Tel: 00359 96 300 760, fax: 00359 96 300 740;
e-mail: office@arrbc-montana.org

Titlul proiectului: "Descoperiți comorile poporului rom"

Codul sistemului: ROBG-410

Distribuitorul materialului: „Agenția pentru Dezvoltare Regională și Centrul de Afaceri 2000“

Data emiterii: ianuarie 2019

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene